

MĚSÍČNÍ BULLETIN ANALYTICKÉHO ODBORU ÚSTAVNÍHO SOUDU

DUBEN 2025

OBSAH · ABSTRAKTY

PLENÁRNÍ NÁLEZY	• Zpětné odnětí práva obcí na část poplatku za ukládání odpadu <u>4</u> • Protiústavnost výluky soudního přezkumu správních rozhodnutí o vývozním povolení <u>5</u> • Kauza Anička: uložení podmíněného trestu za sexuální trestnou činnost <u>7</u> • Doplnkové dotace pro malé zemědělce <u>9</u>
TRESTNÍ PRÁVO	Právo na obhajobu • Neposkytnutí dostatečné lhůty ustanovenému obhájci k vyjádření v řízení o mimořádném opravném prostředku <u>10</u> Presumpce nevinny • Nepřípustné označení obžalovaného za vinného v rozhodnutí o zastavení trestního stíhání <u>11</u> Účinné vyšetřování • Právo na účinné vyšetřování při vznesení hájitelných tvrzení <u>13</u> Procesní • Lhůta pro podání návrhu na přiznání odměny ustanoveného advokáta <u>14</u> • Povinnost soudu vypořádat se s argumenty zpochybňujícími existenci vazebních důvodů <u>16</u> Adhezní řízení • Pravidlo solidární odpovědnosti při rozhodování o adhezním nároku oběti závažné sexuální kriminality <u>17</u>
OBČANSKÉ PRÁVO	Nájemní právo • Povinnost pronajímatele doručit výpověď z nájmu bytu oběma manželům jako společným nájemcům <u>19</u> Pracovní právo • Uzavírání simulovaných pracovních smluv <u>20</u> Rodinné právo • Úprava styku rodičů s dítětem nízkého věku <u>21</u> • Diskriminace při rozhodování o výživném mezi manžely s vysoce nadstandardními příjmy <u>23</u> • Rozhodování soudu o bydlišti dítěte v souladu s jeho nejlepším zájmem <u>24</u> Civilní právo procesní • Nejvyšší soud a nesprávné odmítnutí dovolání při sčítání peněžitých nároků <u>26</u> • Nesprávné odmítnutí dovolání Nejvyšším soudem <u>27</u>

OBSAH · ABSTRAKTY

OSTATNÍ	Restituce	
	• Zachování restitučního nároku v případě žádosti restituentů o finanční náhradu a jejího přijetí v určité výši	<u>28</u>
	Ústavní výchova	
	• Odvolání nezletilého proti rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy; OSPOD jako opatrovník	<u>29</u>
	Kontradiktornost řízení	
	• Kontradiktornost řízení před Nejvyšším soudem v trestní věci: nezaslání vyjádření státního zástupce k replice obhajobě	<u>31</u>
	Právo na soudní ochranu	
	• Pravidla dokazování a procesní povinnosti odvolacího soudu	<u>32</u>
	• Právo znalce vyjádřit se k změněnému názoru odvolacího soudu při rozhodování o znalečném	<u>33</u>
	• Střet staré a nové právní úpravy – zachování vstřícnější lhůty pro podání správní žaloby	<u>35</u>
	Svoboda projevu	
	• Ochrana projevu politické povahy; naplnění znaků trestného činu šíření poplašné zprávy	<u>36</u>
	• Kolize práva na ochranu osobnosti a svobody projevu při parlamentní debatě	<u>38</u>
ZAHRANIČNÍ SOUDY	Náklady řízení	
	• Poměrování úspěchu ve věci při rozhodování o náhradě nákladů řízení dle § 142 o. s. ř.	<u>40</u>
	• Vyloučení použití § 12 odst. 4 advokátního tarifu soudem bez náležitého odůvodnění	<u>41</u>
	• Tarifní hodnota u věci penězi ocenitelné	<u>42</u>
	• Překvapivé rozhodnutí odvolacího soudu o nákladech řízení	<u>44</u>
ZAHRANIČNÍ PERIODIKA	• Evropský soud pro lidská práva	<u>46</u>
	• Soudní dvůr Evropské unie	<u>47</u>
	• The American Journal of Comparative Law	<u>49</u>
	• Common Market Law Review	<u>49</u>
	• European Human Rights	<u>49</u>
	• Neue Juristische Wochenschrift	<u>50</u>
	• Juristen Zeitung	<u>51</u>
	• Newsletter Menschenrechte	<u>52</u>

Pl. ÚS 21/21

12. 3. 2025

Vyhověno

Zamítnuto

Kühn Zdeněk

Zpětné odnětí práva obcí na část poplatku za ukládání odpadu

Pokouší-li se zákonodárce novou interpretativní normou regulovat právní skutečnosti, které se kompletně udály v minulosti, s odůvodněním, že stará právní úprava byla nejasná, dopouští se v rozporu s čl. 1 odst. 1 Ústavy nepřipustné pravé retroaktivity.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Plénium Ústavního soudu nálezem ze dne 12. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy vyhovělo návrhu skupiny 25 senátorů Senátu Parlamentu České republiky a dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv zrušilo ustanovení § 155 odst. 4 zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech (dále jen „zákon o odpadech“), jde-li o základní složku poplatku za ukládání odpadu podle § 45 odst. 1 zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů (dále jen „starý zákon o odpadech“), ve znění účinném přede dnem 1. 1. 2021. Ve zbývajících částech návrh zamítlo.

Narativní část

Návrh skupiny senátorů napadl přechodné ustanovení zákona o odpadech, kterým retroaktivně odňal příjemcům – obcím a Státnímu fondu životního prostředí – právo na část poplatku, který původci odpadu platili za ukládání odpadu na skládky podle starší právní úpravy účinné před 1. 1. 2021, a který příjemcům odváděl provozovatel skládky. Navrhovatelka zpochybnila rovněž retroaktivní zrušení povinnosti provozovatele skládky vytvářet finanční rezervu za část odpadů uložených podle starší právní úpravy.

Dle navrhovatelky ustanovení vyvolává zakázanou pravou retroaktivitu tím, že přímo ze zákona ruší vzniklé a dosud nesplněné právní povinnosti původců odpadu a provozovatelů skládek. Ustanovení zakládá nerovnost v právech mezi „pochtivými“ původci odpadů a provozovateli skládek, kteří před 1. 1. 2021 zaplatili a odvedli poplatek za odpad uložený jako materiál pro technické zabezpečení skládky, pokud jeho množství překročilo dvacetiprocentní roční limit, a „nepochtivými“ původci odpadu a provozovateli skládek, kteří k 1. 1. 2021 nezaplatili dlužný poplatek za odpad nad zmíněný zákonný roční limit. Umožňuje tak nepochtivým poplatkovým subjektům těžit z jejich protiprávního jednání. Zpětné zrušení finanční rezervy na asanaci a rekultivaci skládek navíc bez rozumného důvodu a svévolně zasahuje do práva na příznivé životní prostředí.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Podle starší právní úpravy platilo, že pokud provozovatel skládky neodvedl obci nebo Státnímu fondu životního

prostředí vybraný poplatek ve stanovené lhůtě, uložil mu povinnost zaplatit poplatek krajský úřad. Za neodvedený poplatek se platil úrok z prodlení ve výši 0,5 promile ze zadržené částky denně, přičemž úrok byl – stejně jako poplatek samotný – příjmem obce. Pokud provozovatel skládky umožnil uložení odpadu na skládce, ale původce odpadu nezaplatil, provozovatel se dopustil přestupku. Správní orgán měl jednak na návrh příjemce poplatku vyměřit původci odpadu dlužný poplatek, ale také uložit provozovateli skládky sankci, protože v okamžiku uložení odpadu poplatek nevybral. Napadené ustanovení § 155 odst. 4 zákona o odpadech, které umožnilo původcům za specifické odpady neplatit poplatek za ukládání, který měli podle starého zákona o odpadech povinnost zaplatit, je podle Ústavního soudu formulováno temně a mlhavě. Ve vztahu k obcím shledal i jeho protiústavnost.

Zákonodárce přijetím napadeného ustanovení zjevně sledoval cíl závazně vyložit starý zákon do minulosti. Sporná úprava se do zákona o odpadech dostala cestou poslaneckého pozměňovacího návrhu, který vycházel z toho, že dosavadní zákonná úprava poplatku za ukládání odpadu byla podle poslanců nejasná a potřebuje upřesnění. Smyslem zákona tedy bylo poskytnout závazný výklad staré právní úpravy současným zákonodárcem.

Ústavní soud nejprve posuzoval, zda je takové „interpretativní zákonodárství“ vůbec ústavně přijatelné. Uzavřel, že situace, kdy se zákonodárce pokouší novou právní normou regulovat skutečnosti z minulosti s odůvodněním, že stará právní úprava byla nejasná, spadají pod ústavně nepřipustnou pravou retroaktivitu. Zákonodárcem provedený závazný výklad zákona do minulosti je v právním státě zásadně zapovězen. Zatímco soudy nalézají význam platného práva s účinky do minulosti, úkolem moci zákonodárné je vytvářet nové právo s účinky do budoucna. Pokud soudní výklad starého práva, vytvořeného historickým zákonodárcem, neodpovídá politické vůli stávajícího zákonodárce, může zákon změnit – avšak pouze s účinky do budoucna.

V posuzovaném případě byly příjemcem základní složky poplatků obce, které mají – jako územní samosprávné celky – právo na ochranu proti svévolným zásahům státu

do jejich vlastnických práv včetně legitimního očekávání na nabytí určité majetkové hodnoty. I pokud Ústavní soud napadené ustanovení vyloží „jen“ jako prominutí dosud neuhrazených poplatků, nemůže tato právní úprava neobstát. Zásah zákonodárce mířil na existující majetková práva obcí a odňal jim část jejich pohledávek. Úprava je tak v rozporu se zákazem retroaktivity ve spojení se základním právem obcí na ochranu vlastnictví a majetku v tom rozsahu, ve kterém zákonodárce zpětně odňal obcím právo na základní složku poplatku, kterou původci platili za ukládání odpadu na skládky a kterou obcím odváděl provozovatel skládky. Ústavní soud proto napadené ustanovení v tomto rozsahu zrušil. Ve vztahu ke Státnímu fondu životního prostředí návrhu nevyhověl, neboť jde o státní instituci – a prominutí daně či poplatku, který má směřovat do státní pokladny, obecně přípustné je i s retroaktivním účinkem.

Zpětné zrušení povinnosti provozovatele skládky vytvářet finanční rezervu ve vztahu ke specifickým odpadům protiústavní není. Princip „znečišťovatel platí“ není principem českého ústavního práva a sám o sobě nezakládá kritérium přezkumu ústavnosti zákonů. Je na státu, aby zajistil, že nebude zasaženo do jádra práva na příznivé životní prostředí. Zda k tomuto využije nástroje ekonomické, včetně principu „znečišťovatel platí“, nebo jiné, je politickou otázkou, do které Ústavní soud zásadně nezasahuje. V této části proto návrh zamítl.

Ústavní soud tedy návrhu vyhověl zčásti, a to rozsahovým výrokem. Soudcem zpravodajem ve věci byl Zdeněk Kühn. Odlišné stanovisko k I. výroku nálezu a jeho odůvodnění uplatnili soudci Tomáš Langášek, Josef Fiala a Jan Svatoň.

Pl. ÚS 13/24

26. 3. 2025

Vyhověno

Fiala Josef

Protiústavnost výluky soudního přezkumu správních rozhodnutí o vývozním povolení

Pokud se rozhodnutí orgánu veřejné správy týká základních práv a svobod, nemůže být vyloučeno ze soudního přezkumu ani tehdy, existují-li utajované informace, o které by se toto rozhodnutí opíralo.

Jelikož se správní rozhodnutí vypočtená v ustanovení § 10 odst. 5 zákona č. 594/2004 Sb., jímž se provádí režim Evropských společenství pro kontrolu vývozu, přepravy, zprostředkování a tranzitu zboží dvojího užití, týkají práva svobodně podnikat podle čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny, je jejich výluka ze soudního přezkumu v rozporu s čl. 36 odst. 2 Listiny.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Plénium Ústavního soudu nálezem ze dne 26. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy vyhovělo návrhu Městského soudu v Praze a dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv zrušilo ustanovení § 10 odst. 5 věty druhé zákona č. 594/2004 Sb., jímž se provádí režim Evropských společenství pro kontrolu vývozu, přepravy, zprostředkování a tranzitu zboží dvojího užití.

Narativní část

Městský soud v Praze napadl ustanovení, které vylučuje soudní přezkum správního rozhodnutí Ministerstva průmyslu a obchodu („ministerstvo“) o udělení, neudělení, zrušení, pozastavení, změně nebo odvolání individuálního vývozního povolení nebo souhrnného vývozního povolení zboží dvojího užití nebo povolení k poskytnutí zprostředkovatelských služeb. Navrhovatel projednává správní žalobu obchodní společnosti, domáhající se zrušení rozhodnutí ministerstva z dubna 2023.

Ministerstvo tímto rozhodnutím podle § 9 odst. 2 písm. d) zákona č. 594/2004 Sb. neudělilo žalobkyni povolení pro vývoz viru klasického moru prasat na lyofilizačním médiu pro konečného uživatele do Ruské federace. Ministerstvo si vyžádalo vyjádření Ministerstva zahraničních věcí, které nedoporučilo udělení povolení s tím, že by to neodpovídalo zahraničněpolitickým zájmům České republiky. Negativní vyjádření dal také Úřad pro zahraniční styky a informace („ÚZSI“). Ministerstvo posléze rozhodlo o neudělení povolení k vývozu zboží, neboť povolení by bylo v rozporu s blíže neupřesněným zahraničněpolitickým zájmem státu. Žalobkyně podala žalobu navzdory výluce ze soudního přezkumu, neboť sama tuto výluku považovala za protiústavní.

Podle navrhovatele je výluka ze soudního přezkumu obsažená v napadeném ustanovení v rozporu s právem na přezkum rozhodnutí orgánu veřejné správy podle

čl. 36 odst. 2 Listiny. Z pravomoci soudů nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod podle Listiny. Žalobkyně přitom byla správním rozhodnutím ministerstva zkrácena na svém právu vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny, neboť zboží nemůže vyvézt do Ruské federace. Nebude-li přitom zboží uloženo u konečného uživatele, nebude moci žalobkyně následně uskutečnit vývoz své vakcíny do Ruské federace a obchodovat s ní. Vzhledem k tomu, že daná činnost tvoří předmět podnikání žalobkyně, je tím dotčeno i její ústavně zaručené právo podnikat podle čl. 26 odst. 1 Listiny.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud shledal, že k přijetí napadeného ustanovení došlo v souvislosti s nařízením Rady (ES) č. 1334/2000 ze dne 22. června 2000, kterým se zavádí režim Společenství pro kontrolu vývozu zboží a technologií dvojího užití. Podle přijaté právní úpravy není rozhodné, zda k vydání správního rozhodnutí došlo pro nesplnění podmínek vyplývajících z příslušných ustanovení unijního nařízení, nebo proto, že je to odůvodněno zahraničněpolitickými nebo bezpečnostními zájmy České republiky, byť podmínky podle unijních nařízení jinak splněny jsou. Všechny zákonné důvody pro neudělení povolení, jeho zrušení, změnu nebo odvolání, jsou pro účely výluky ze soudního přezkumu postaveny naroveň a soudní přezkum je vyloučen u každého z nich. Právní úprava obsažená v zákoně č. 594/2004 Sb. také nerozlišuje, jaká je cílová země vývozu. Důležité je, že jde o jakoukoliv třetí zemi.

Podstatné dále je, zda se rozhodnutí orgánu veřejné správy týká základních práv a svobod – v dané věci Ústavní soud odpověděl kladně. Již v minulosti shledal, že takové rozhodnutí nemůže být podle čl. 36 odst. 2 Listiny vyloučeno ze soudního přezkumu. Správní rozhodnutí uvedená v ustanovení § 10 odst. 5 věty druhé dotčeného zákona se týkají základních práv, konkrétně práva svobodně podnikat a práva vlastnit majetek. Proto je jejich výluka ze soudního přezkumu bez dalšího neústavní.

Nezíská-li totiž dotyčný podnikatel povolení k vývozu, na jehož vydání nadto existuje v případě splnění zákonných podmínek veřejné subjektivní právo, má to typicky za následek nemožnost realizace podnikatelské činnosti spojené se zbožím dvojího užití na území třetích států. Není přitom rozhodné, že práva podnikat se lze domáhat pouze v mezích zákonů, které ho provádějí. Důsledkem neudělení povolení (při splnění všech zákonných podmínek pro jeho vydání), resp. jeho zrušení, pozastavení nebo odnětí, je také zúžení jedné ze složek vlastnického práva – práva s věcí nakládat. V některých případech může dojít i ke kolizi s ochranou dobré víry a legitimního očekávání.

Zákaz vyloučení správních rozhodnutí týkajících se základních práv ze soudního přezkumu platí podle Ústavního soudu i tehdy, existují-li utajované informace, o které by se správní rozhodnutí opíralo. Zájem na soudním přezkumu správních rozhodnutí založených na utajovaných informacích může být dokonce vyšší než u jiných rozhodnutí. Účastník řízení se totiž s podklady rozhodnutí obsahujícími utajované informace nemůže seznámit a závazná stanoviska či vyjádření dotčených orgánů nejsou samostatně přezkoumatelná. Zda v případě městského soudu obsahovala vyjádření Ministerstva zahraničních věcí a ÚZSI utajované informace, nebo nikoliv, je tedy z ústavněprávního pohledu nerozhodné.

Jelikož Ústavní soud shledal napadené ustanovení natolik jednoznačné, že jej nebylo možné vyložit ústavně konformně, přistoupil k jeho zrušení.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Josef Fiala. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

Pl. ÚS 17/24

19. 3. 2025

Vyhověno

Zamítnuto

Langášek Tomáš

Kauza Anička - uložení podmíněného trestu za sexuální trestnou činnost

Z procesní složky článku 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod vyplývá pozitivní závazek státu pečlivě posoudit všechny okolnosti dané věci a dostatečně a přesvědčivě odůvodnit uložení podmíněného trestu za závažný útok na fyzickou a duševní integritu poškozené. Tomuto závazku odpovídá procesní právo poškozené.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Plénium Ústavního soudu nálezem ze dne 19. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy k návrhu stěžovatelky Jany S. (jedná se o pseudonym) konstatovalo, že rozsudkem Krajského soudu v Brně č. j. 9 To 366/2023-335 ze dne 11. 1. 2024 bylo porušeno její procesní právo vyplývající z čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a článku 3 Úmluvy. Návrh na jeho zrušení zamítlo.

Narativní část

Stěžovatelka před soudy vystupovala jako poškozená v trestním řízení proti obviněnému otčímovi. Okresní soud ho odsoudil za zvlášť závažný zločin výroby a nakládání s dětskou pornografií, přečin zneužití dítěte k výrobě pornografie a zvlášť závažný zločin znásilnění. Trestných činů se dopustil tím, že si v letech 2019–2021 pořídil videozáznam zachycující tehdy nezletilou dívku při intimním styku s ním. Záznam přechovával v mobilním telefonu a galerii na Facebooku. V letech 2020–2022 nutil tehdy nezletilou stěžovatelku až pětkrát týdně k pohlavnímu styku pod pohrůzkou zveřejnění jejích intimních fotografií či videozáznamu. Obviněný před soudem prohlásil vinu. Okresní soud ho odsoudil k nepodmíněnému trestu odnětí svobody tří let a propadnutí věci. Současně mu uložil povinnost nahradit stěžovatelce nemajetkovou újmu ve výši 300 000 Kč s příslušenstvím.

Krajský soud rozsudek částečně zrušil a rozhodl tak, že obviněnému výkon tříletého trestu odnětí svobody podmíněně odložil na zkušební dobu pěti let za vyslovení dohledu. Podle soudu existovala reálná naděje, že účelu trestu dosáhne bez přímého výkonu ve věznici. Obviněný se k jednání doznal a projevil lítost. Nejedná se o násilníka, devianta či sexuálního predátora. Obviněný pracuje, podle svých možností splácí své exekuční závazky a živí rodinu, která je na něm plně ekonomicky závislá. Soud uvedl, že první impuls k sexuálnímu kontaktu vzešel od nezletilé stěžovatelky. Bez toho by ke spáchání trestné činnosti nejspíše vůbec nedošlo. Psychická újma stěžovatelky podle krajského soudu měla jen mírnější charakter.

V ústavní stížnosti stěžovatelka namítala, že stát nedostál svým pozitivním závazkům na poli postihu znásilnění.

V důsledku vadného postupu krajského soudu v odvolacím řízení a uložení nepřiměřeně mírného trestu obviněnému se domáhala zrušení napadeného rozsudku.

Ústavní stížnost byla původně vedena pod sp. zn. III. ÚS 869/24, posléze byla postoupena plénu. Po podání ústavní stížnosti Nejvyšší soud rozhodl o stížnosti ministra spravedlnosti pro porušení zákona tak, že jí vyhověl a konstatoval řadu vad rozsudku krajského soudu.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud stížnosti zčásti vyhověl. Krajský soud podle něj porušil právo stěžovatelky vyplývající z procesní složky práva nebýt mučena ani podrobena krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. Nedostál závazku pečlivě odůvodnit uložení podmíněného trestu za sexuální trestnou činnost tak, aby nepřiměřeně mírné tresty nepodrážaly ochranu společnosti v podobě odstrašujícího účinku na případné budoucí pachatele a preventivní funkci trestního systému. Návrh stěžovatelky na zrušení napadeného rozsudku však s ohledem na vícero aspektů zamítl. Zohlednil například procesní charakter zmíněného práva ve spojení s koncepcí trestněprocesních vztahů v českém právu, vícestranné působení lidských práv v oblasti trestání a trestního řízení, neexistenci základního práva poškozeného na dostatečně přísné potrestání pachatele a svou ústavní roli v systému dělby moci.

Ústavní soud danou věc přezkoumal z hlediska pozitivních závazků plynoucích z čl. 7 odst. 2 Listiny a článku 3 Úmluvy, tj. práva nebýt podroben špatnému zacházení. Ačkoliv podle Evropského soudu pro lidská práva Úmluva nevyžaduje, aby pachatel sexuálního trestného činu vykonal trest odnětí svobody, soudy musí rozhodnutí o uložení podmíněného trestu odnětí svobody založit na pečlivém posouzení všech okolností případu a ospravedlnit dostatečnými a přesvědčivými důvody. Z Úmluvy však nelze dovodit povinnost, aby trestní řízení skončilo odsouzením obviněného či uložení konkrétního trestu.

Při posuzování, zda obecné soudy rozhodnutí o uložení podmíněného trestu odnětí svobody založily na pečlivém

zkoumání všech relevantních okolností případu, je třeba zvážit zejména následující aspekty: 1) zda vzal trestní soud v úvahu všechny okolnosti relevantní pro stanovení trestu, 2) zda se nedopustil nesrovnalostí a nelogičností v odůvodnění výroku o trestu, 3) zda neignoroval některé zjištěné okolnosti nebo je neopomenul promítnout do úvah o druhu a výměře trestu, 4) zda dostatečně odůvodnil celkový výsledek zvažování okolností podstatných pro stanovení druhu a výměry trestu (včetně polehčujících a přitěžujících okolností), 5) zda nedošlo k opomenutí podstatného důkazu anebo k iracionálním skutkovým závěrům či závěrům, které jsou v extrémním rozporu s provedenými důkazy, popř. 6) zda úvahy soudu nejsou zcela nepřezkoumatelné či založené na procesně nepoužitelných důkazech.

Ústavní soud shledal, že krajský soud nedostál požadavku založit své závěry o uloženém trestu na pečlivém zkoumání všech podstatných okolností případu tak, aby nebyl podkopán odstrašující účinek soudního systému a zájem na prevenci špatného zacházení. Ve shodě s Nejvyšším soudem uzavřel, že postup krajského soudu i jeho rozsudek trpěly řadou vad. Bez dostačujících podkladů bagatelizoval některé následky trestné činnosti pro stěžovatelku, zatímco vyvyšoval okolnosti svědčící ve prospěch obviněného. Úvaha krajského soudu, podle níž stěžovatelka sama iniciovala sexuální kontakt s obviněným, byla nepodložená. Stěžovatelku vystavila opakovanému zraňování prostřednictvím stereotypního přenášení viny na oběť a zlehčování její újmy. Trest uložený odsouzenému byl nepřijatelně mírný. Postup krajského soudu byl excesem a spíše popřením odstrašujícího účinku a prevence špatného zacházení než jejich naplněním. Napadeným rozsudkem tak porušil stěžovatelčino právo nebýt vystavena špatnému zacházení v jeho procesní složce.

Dále Ústavní soud posuzoval, zda závěr o porušení práv stěžovatelky nutně předznamenává zrušení napadeného rozsudku. Jelikož štrasburský soud nepředepisuje konkrétní kroky pro vnitrostátní soudy, musel Ústavní soud procesní důsledky dovodit z obecných principů českého ústavního pořádku. Návrh na zrušení rozsudku krajského soudu nakonec zamítl. Vedly ho k tomu následující důvody: 1) procesní charakter pozitivních závazků plynoucích z práva nebýt vystaven špatnému zacházení (nejde o právo na konkrétní výsledek), 2) koncepce trestněprocesních vztahů v českém trestním a ústavním právu (poškození v trestním řízení v žádné instanci trestní justice nemají právo domáhat se zrušení výroku o trestu), 3) vícestranné a vícerozměrné působení lidských práv v oblasti trestání a trestního řízení (je třeba brát v potaz i základní práva obviněného a princip právní jistoty) a 4) princip dělby moci (nastavení trestní politiky státu je v rukou moci zákonodárné).

Přiznat pozitivním závazkům plynoucím z článku 3 Úmluvy absolutní prioritu by dle Ústavního soudu znamenalo nadřazení donucovacích práv nad převážně negativní závazky státu plynoucí ze základních práv obviněných. Výrok o porušení práv má přitom sám o sobě podstatný morální a právní význam. Zaprvé ukazuje, že Ústavní soud bere vážně perspektivu oběti, činí ji centrální pro posouzení ústavní stížnosti, pojmenovává porušení stěžovatelčinych práv a poukazuje na porušení závazků státu a jejich původce. Zadruhé částečně kompenzuje porušení jejích práv, popř. může být základem pro její další odškodnění za škodu či újmu způsobenou státem. Zatřetí má obecnější účinky, neboť stanovuje konkrétní principy, jimiž se obecné soudy musejí řídit při projednávání podobných případů v budoucnu. V oblasti sexuálních trestných činů má však odpovědnost stát jako celek, nikoliv pouze moc soudní. Komplexnímu nastavení poměru retributivních a restorativních prvků v systému trestního práva má předcházet veřejná diskuse a koncepční úvahy o případné revizi trestněprávní politiky státu.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Tomáš Langášek. Odlišné stanovisko k nálezu uplatnil soudce Josef Baxa a soudkyně Lucie Dolanská Bányaiová, Veronika Křestánová, Kateřina Ronovská a Daniela Zemanová. Souhlasili s většinou, že krajský soud rozhodnutím o trestu porušil právo stěžovatelky. Napadené rozhodnutí však podle nich mělo být zrušeno.

Pl. ÚS 34/24

26. 3. 2025

Zamítnuto

Odmítnuto pro nepříslušnost

Langášek Tomáš

Doplňkové dotace pro malé zemědělce

Strategický plán společné zemědělské politiky představuje akt unijní povahy, který Ústavní soud nemá pravomoc zrušit.

Nastavení hospodářského systému a dotačních podmínek je politickou otázkou. Očekávání neměnnosti dotační politiky není legitimním očekáváním, které chrání ústavní pořádek.

Sdružují-li se členové družstva za účelem podnikání v družstvu jako právnické osobě, není zásahem do jejich práva podnikat, pokud k nim stát přistupuje jako k jednomu podnikateli.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Plénium Ústavního soudu nálezem ze dne 26. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy zamítlo návrh skupiny 52 poslanců Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky na zrušení § 9 nařízení vlády č. 83/2023 Sb., o stanovení podmínek poskytování přímých plateb zemědělci. Návrh na zrušení bodu 03.29 strategického plánu společné zemědělské politiky na období 2023-2027 odmítlo pro nepříslušnost.

Narativní část

Napadená ustanovení se týkají poskytování doplňkové redistributivní podpory příjmu pro udržitelnost zemědělci. Jde o jednu z řady podpor poskytovaných na základě nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2115. Doplňková redistributivní podpora se poskytuje na výměru nejvýše 150 ha zemědělské půdy a příslušné orgány na ni alokovaly 23 % z přímých plateb, tj. cca 5 miliard Kč.

Skupina poslanců (navrhovatelka) nebrojila proti existenci doplňkové redistributivní podpory, ale proti jejímu konkrétnímu nastavení. Podstatou byl argument, že napadená úprava znevýhodňuje zemědělce kolektivně podnikající v družstvu či jiné právnické osobě, jelikož limit 150 ha se na ně uplatní jako na jeden celek. Čím vyšší procento z přímých plateb stát poskytne na doplňkovou redistributivní podporu, tím sníží částku vyplácenou v základní podpoře. Výsledkem je tržní nerovnováha a rozdíl v kvalitě výkonu vlastnického práva formou obhospodařování půdy, kdy nesdružený vlastník dostane zvýhodnění oproti vlastníkovu sdruženému, i když vykonávají stejná vlastnická práva k totožnému typu majetku. Úprava porušuje i legitimní očekávání zemědělci, že z veřejné podpory budou stabilně přijímat prostředky v přiměřené výši. V důsledku budou zemědělci nuceni podnikat samostatně, ačkoli ke kolektivnímu výkonu podnikání mnohdy přistoupili proto, že jinak neměli podmínky a prostředky pro využívání a rozvoj svého majetku. Razantní navýšení prostředků vyčleněných na doplňkovou redistributivní podporu bude

mít podle navrhovatelky na některé zemědělce fatální dopady, a zasahuje tak do samotného jádra jejich práva podnikat.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud nejprve uvedl, že strategický plán společné zemědělské politiky představuje akt unijní povahy, který je výsledkem spolupráce České republiky a unijních orgánů a který nemá pravomoc zrušit. Věcně přezkoumat proto mohl pouze napadené ustanovení nařízení vlády, které se strategickým plánem souvisí.

Zemědělství je vysoce dotovaným odvětvím a doplňková redistributivní podpora je jen jedním z řady podpůrných opatření státu a Evropské unie. Izolované posouzení dopadů této podpory, jakožto jednoho z mnoha používaných nástrojů dle Ústavního soudu není možné. Některé stěžovatelkou vznesené výhrady vůči doplňkové redistributivní podpoře se blížily spíše politické kritice dotační ekonomiky jako takové. Nastavení hospodářského systému je nicméně záležitostí politické reprezentace, nikoliv Ústavního soudu. Jeho úkolem není určovat, kolik procent z celkového objemu přímých plateb bude vyhrazeno zrovna na doplňkovou redistributivní podporu či konkrétně na kolik hektarů zemědělské půdy se má tato platba poskytovat. I zde jde o politickou otázku vyhrazenou zákonodárci.

Nepřisvědčil argumentu, že zemědělci jsou nastavením doplňkové redistributivní podpory nuceni podnikat samostatně, neboť jako členové družstva na podporu nedosáhnou. Podle Ústavního soudu napadené nařízení do sdružovacího práva ani nezasahuje. Napadené ustanovení sdružování nijak neupravuje, nezakazuje ani neomezuje. Rozhodnutí založit či vstoupit do zemědělského družstva zůstává svobodnou volbou každého. Dotační podpora menších zemědělci neovlivňuje svobodu sdružování o nic víc, než jak navrhovatelkou zmiňovaná podpora kolektivního výkonu zemědělství ovlivňuje svobodu se nesdružovat.

Nedošlo ani k vytvoření neodůvodněného rozdílu mezi vlastníkem sdruženým a nesdruženým. Smyslem doplňkové redistributivní platby je podpora podnikání v zemědělství se zaměřením na menší podnikatele. Zemědělským podnikatelem je družstvo jako celek, nikoliv každý jednotlivý člen. Pro účely přiznání dotace určené na podporu podnikání v zemědělství tedy zemědělského podnikatele s „pouhým“ členem zemědělského družstva nelze srovnávat. K nerovnému zacházení nedochází ani mezi malými a velkými zemědělskými podnikateli – hraničním kritériem je 150 ha obhospodařované půdy. Zaprvé podpora na prvních 150 ha půdy náleží každému zemědělskému podnikateli bez ohledu na velikost. Zadruhé malé a velké zemědělské subjekty nelze pro účely státní podpory podnikání považovat za srovnatelné. Z postavení menších podnikatelských subjektů, na zemědělském trhu ekonomicky slabších, vychází celá řada podpůrných nástrojů podobajících sev tomto směru sociální podpoře.

Očekávání příjemců dotací v udržování stálé dotační podpory není legitimním očekáváním ve smyslu ustálené judikatury Ústavního soudu. Výklad, že zemědělci mají bez ohledu na právní úpravu legitimní očekávání trvalého dotačního příjmu, by byl v rozporu s principem vlády na čas.

Navrhovatelka tvrdila, že malí zemědělci díky zvýšené podpoře na trhu přetlačí zemědělské podniky sdružené v družstvu a navýšení prostředků bude mít pro některé podniky fatální následky. Ústavní soud nicméně zdůraznil, že pokud se členové družstva sdružují na základě svobodné volby za účelem podnikání v družstvu jako samostatné právnické osobě, není zásahem do jejich práva podnikat, pokud k nim stát jako k jednomu podnikateli přistupuje. Jde o logický důsledek volby jejích členů, kteří se sdružili mnohdy právě z důvodu ekonomických výhod. Vždy mohou podnikat samostatně. Z práva podnikat neplyne nárok na jakoukoli přímou platbu od státu ani nárok, aby se dotace úměrně zvyšovaly podle velikosti příjemců.

Ústavní soud proto návrh na zrušení napadeného ustanovení nařízení vlády zamítl.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Tomáš Langášek. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 1096/24

4. 3. 2025

Vyhověno

Zemanová Daniela

Neposkytnutí dostatečné lhůty ustanovenému obhájci k vyjádření v řízení o mimořádném opravném prostředku

Pokud Nejvyšší soud ustanoví v případě nutné obhajoby obviněnému obhájce, musí mu poskytnout dostatečný prostor na seznámení se s okolnostmi dané věci a přípravu vyjádření se k ní. Neupozorní-li obhájce (poskytnutím konkrétní lhůty), že v nejbližších dnech rozhodne, je sedmidenní doba mezi doručením ustanovení obhájci a vydáním konečného rozhodnutí v řízení o stížnosti pro porušení zákona nepřiměřeně krátká. Takový postup je porušením práva obviněného na právní pomoc dle čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 4. 3. 2025 zrušil III. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy k návrhu J. M. usnesení Nejvyššího soudu č. j. 4 Tz 109/2023-1221 ze dne 19. 2. 2024 pro rozpor s čl. 40 odst. 3 Listiny.

Narativní část

Nejvyšší soud zamítl stížnost pro porušení zákona, kterou ve prospěch stěžovatele podal ministr spravedlnosti proti usnesení Okresního státního zastupitelství v Kladně ze dne 29. 4. 2021.

Tímto usnesením zamítl státní zástupce stěžovatelovu stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání. Po pravomocném skončení věci se ukázalo, že státní zástupce sám vydal pokyn k zahájení trestního stíhání stěžovatele, a nebyl proto příslušný rozhodovat o jím podané stížnosti. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že uvedeným usnesením došlo k porušení zákona v neprospěch stěžovatele. Toto pochybení bylo závažné z pohledu zákonnosti přípravného řízení, jeho význam však vymizel v dalších fázích trestní věci a nemělo větší vliv na jeho výsledek. Kasační zásah proto nebyl opodstatněný.

Stěžovatel v ústavní stížnosti mimo jiné namítal, že Nejvyšší soud poskytl stěžovateli na jeho obhajobu lhůtu čtyř pracovních dnů. Stěžovatelovu obhájci doručil jeho ustanovení dne 12. 2. 2024, načež jej informoval, že dne 19. 2. 2024 již o stížnosti rozhodl.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Nejvyšší soud v posuzovaném případě nejprve informoval stěžovatele o vedeném řízení a dal mu možnost se ke stížnosti ministra spravedlnosti vyjádřit. Toho stěžovatel využil podáním ze dne 4. 1. 2024. Následně Nejvyšší soud vyzval stěžovatele přípisem doručeným mu dne 2. 2. 2024, aby si zvolil obhájce, neboť v dané trestní věci jde o případ nutné obhajoby. Stěžovatel zároveň obdržel vyjádření Nejvyššího státního zástupce. V reakci doručené Nejvyššímu soudu dne 6. 2. 2024 stěžovatel uvedl, že z finančních důvodů žádá o ustanovení obhájce. Opatřením ze dne 8. 2. 2024 ustanovila předsedkyně senátu stěžovateli obhájce. Ustanovení obhájcem spolu s dalšími důležitými listinami doručil Nejvyšší soud obhájci dne 12. 2. 2024, aniž určil lhůtu k vyjádření, či jinak avizoval rychlé vydání rozhodnutí. Již den poté nařídila předsedkyně senátu neveřejné zasedání na 19. 2. 2024, v němž vydal Nejvyšší soud napadené usnesení. Den poté se ustanovený obhájce pokoušel telefonicky domluvit možnost nahlédnout do spisu, obdržel však informaci o rozhodnutí ve věci samé.

Ústavní soud přisvědčil stěžovateli, že jeho obhájce neměl reálnou možnost se vyjádřit. Tím došlo k faktickému vyprázdnění institutu zastoupení obhájcem a práva na právní pomoc – navíc za situace, kdy stěžovatele Nejvyšší soud k ustanovení obhájce vyzval. Právní pomoc ze strany obhájce se však v důsledku dalšího procesního postupu stala ryze formální. Takový postup nemohl ve světle naplnění ústavního práva na právní pomoc obstát.

Ani z dalších okolností případu nebylo možno předvídat, že Nejvyšší soud rozhodne v natolik krátkém sledu po převzetí ustanovení obhájcem. Řízení bylo vedeno o mimořádném opravném prostředku a naléhavost věci nevyplyvala ani z postavení stěžovatele, ani z předmětu řízení, kterým bylo dílčí procesní rozhodnutí státního zástupce z přípravného řízení.

Ústavní soud v dané věci uzavřel, že došlo k porušení práva stěžovatele na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny. Ústavní stížnosti proto vyhověl a usnesení Nejvyššího soudu zrušil.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Daniela Zemanová. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 1669/24

11. 3. 2025

Vyhověno

Zemanová Daniela

Nepřípustné označení obžalovaného za vinného v rozhodnutí o zastavení trestního stíhání

Pokud nalézací soud zastaví trestní stíhání obžalovaného z důvodu nepřiměřené délky trestního řízení a označí ho vinným, ačkoliv nebyl pravomocně odsouzen, odejme mu v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod možnost využít proti takovému rozhodnutí opravné prostředky a poruší zásadu presumpce nevinu obžalovaného zakotvenou v čl. 40 odst. 2 Listiny.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 11. 3. 2025 zrušil III. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy k návrhu I. V. usnesení Městského soudu v Praze č. j. 47 T 2/2009-11022 ze dne 28. 3. 2024 pro rozpor s čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 2 Listiny.

Narativní část

V roce 2009 státní zastupitelství obžalovalo stěžovatele spolu s dalšími osobami pro podezření ze spáchání zločinu vydírání a přečinu porušování domovní svobody. Mezi lety 2010 a 2023 uznaly různé senáty městského soudu stěžovatele pětkrát vinným a odsoudily ho k různým trestům odnětí svobody.

Všechna rozhodnutí v odvolacích řízeních zrušil vrchní soud. Naposledy usnesením ze dne 15. 8. 2023, neboť městský soud neprovedl výslech klíčové svědkyně a nemohl tak řádně vyhodnotit provedené důkazy. Napadeným usnesením městský soud analogicky aplikoval § 11 odst. 1 písm. m) trestního řádu a trestní stíhání zastavil pro rozpor s čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Uvedl, že ve věci nelze rozhodnout zprošťujícím rozsudkem, neboť stěžovatelova vina byla spolehlivě prokázána. Stěžovatele však nelze pro nemožnost výsledku klíčové svědkyně (pobývajících v cizině) ani odsoudit. Rozhodnutí o zastavení trestního stíhání – jakožto forma nápravy porušení práva stěžovatele na rozhodnutí v přiměřené

Lhůtě – v daném případě zohledňuje specifický průběh a délku trestního řízení.

Stěžovatel v ústavní stížnosti se zastavením trestního stíhání nesouhlasil. Namítal, že se stíhaného skutku nedopustil, a domáhal se meritorního rozhodnutí. Městský soud ignoroval obsah klíčových důkazů i závazné pokyny vrchního soudu. Celé trestní řízení bylo nepřiměřeně dlouhé. Městský soud svým postupem porušil zásadu presumpce neviny.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud připomněl, že podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu zastavení trestního stíhání s odkazem na mezinárodní smlouvu může obstát pouze v případě, kdy je nepřípustnost trestního stíhání zakotvena v textu vyhlášené mezinárodní smlouvy výslovně a nelze ji dovozovat jako možný prostředek nápravy vzniklého pochybení. Zastavení trestního stíhání pouze z důvodu nepřiměřené délky není zásadně přijatelným prostředkem nápravy porušení práva na projednání věci bez zbytečných průtahů, a to zejména u závažné trestné činnosti porušující základní práva obětí, jako v případě stěžovatele. Skutečnost, že v dané věci soud již o vině rozhodoval, není do doby vydání pravomocného rozhodnutí nijak relevantní.

Městský soud považoval pokyny vrchního soudu za objektivně nesplnitelné, byl však přesvědčen o spolehlivě prokázané vině stěžovatele. Tímto postupem dle Ústavního soudu nepřípustně konstatoval stěžovatelovu vinu a odňal mu možnost se proti rozhodnutí bránit opravným prostředkem. Argumentací o neúčelnosti dalšího vedení trestního stíhání a jakéhokoliv trestu vůči nepravomocně odsouzenému stěžovateli zjevně obešel nejen závazné pokyny odvolacího soudu, ale i instituty trestního práva, jejichž prostřednictvím zákonodárce omezil svévoli soudů v obdobných situacích.

Pro institut upuštění od potrestání podle § 46 trestního zákoníku nebo fakultativní zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 trestního řádu nebyly v dané věci splněny podmínky a soud je nemůže „obcházet“ analogickým vytvářením obdobných právních norem, proti kterým se nemůže obviněný bránit. Postup městského soudu je rozporný i s článkem 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě.

Městský soud byl povinen vést další dokazování o stěžovatelově (ne)vině, nebo podle pravidla *in dubio pro reo* zprostit stěžovatele obžaloby, byť opakovaně vytýkaná pochybení mohl podobným způsobem napravit sám vrchní soud. Městský soud označil stěžovatele vinným, přestože si byl vědom toho, že nebyl (nemohl být) pravomocně odsouzen. Zastavením trestního stíhání tak uzavřel cestu k vyslovení stěžovatelovy viny.

Napadeným rozhodnutím městský soud porušil stěžovatelovo právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a na presumpci neviny podle čl. 40 odst. 2 Listiny. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a rozhodnutí zrušil.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Daniela Zemanová. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

II. ÚS 2468/24

12. 3. 2025

Vyhověno

Odmítnuto pro nepříslušnost

Šámal Pavel

Právo na účinné vyšetřování při vznesení hájitelných tvrzení

Vznese-li stěžovatel hájitelné tvrzení o tom, že byl podroben špatnému zacházení, vzniká státu povinnost provést účinné vyšetřování. Nevyvinou-li orgány činné v trestním řízení skutečnou snahu věc objasnit a nezajistí-li potřebné důkazy, poruší tím právo stěžovatele na účinné vyšetřování podle čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a článku 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele A. B. (jedná se o pseudonym) zrušil II. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 12. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy vyrozměnění Městského státního zastupitelství v Praze č. j. 3 KZN 809/2024-63 ze dne 2. 8. 2024, usnesení Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 6 č. j. 1 ZN 2607/2022-120 ze dne 2. 7. 2024 a usnesení Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha I, Služby kriminální policie a vyšetřování, odboru obecné kriminality, 9. oddělení obecné kriminality č. j. KRPA-225007-92/TC-2022-001179-6 ze dne 6. 6. 2024, v částech týkajících se jednání konaného dne 23. 6. 2022 v sídle Pražské pravoslavné eparchie, a to pro porušení čl. 7 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny a článku 3 a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Narativní část

Policejní orgán odložil trestní věc podezření ze spáchání přečinů vydírání, nebezpečného vyhrožování, padělání a pozměnění veřejné listiny, pomluvy a poškození cizích práv. Z činů vyšetřoval tři představitele pravoslavné církve. Při schůzce v červnu 2022 měli stěžovatele nutit k přeložení na jiné církevní působiště pod pohrůžkou odvedení v poutech a poslání na Ukrajinu s výstrahou kopání zákopů na základě zfalšovaných dokumentů zaslaných z Ukrajiny. Jeden z podezřelých měl také zveřejnit pomlouvačný článek a opakovaně šířit nepravdivé informace při bohoslužbách či veřejných vystoupeních.

Stížnost proti odložení věci obvodní státní zastupitelství zamítlo jako nedůvodnou. Uvedlo, že šlo o situaci tvrzení proti tvrzení, bez možnosti ověřit obsah rozhovoru, a že civilní soud již pomluvu odčinil. Městské státní zastupitelství však při dohledu shledalo podnět stěžovatele částečně důvodným. Některé skutky nebyly řádně prověřeny, zejména tvrzení o existenci církevní Komise a informace o údajném milostném poměru stěžovatele s E. F. (pseudonym). Uložilo jejich doplnění. Tato část jednání nebyla v dosavadním průběhu vyřízena; ve věci policie a státní zastupitelství v mezidobí zahájily trestní stíhání.

Stěžovatel namítal, že orgány činné v trestním řízení neprovedly řádné objasnění jednání, k němuž mělo dojít za zavřenými dveřmi během schůzky, přestože svědek potvrdil zvýšený hluk a křik z místnosti. Uvedl, že učinil opakovaná trestní oznámení i podněty k dohledu, avšak prověřování trvá nepřiměřeně dlouho a nedošlo k řádnému prověření oznamovaného jednání.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud zdůraznil, že nelidské či ponižující zacházení je velmi vážným zásahem do základních práv jednotlivců a orgány činné v trestním řízení ho nesmí brát na lehkou váhu. Vznese-li poškozený hájitelné tvrzení, že byl podroben mučení nebo špatnému zacházení ve smyslu čl. 7 odst. 2 Listiny a článku 3 Úmluvy, vznikne státu povinnost provést účinné vyšetřování. Obsahem povinnosti je zajistit, aby státní orgány jednaly kompetentně, efektivně a vynaložily veškerou snahu, kterou po nich lze rozumně vyžadovat k řádnému prošetření a objasnění. Vyšetřování musí být nezávislé a nestranné, důkladné a dostatečné, rychlé, podrobené kontrole veřejnosti a umožňovat účast poškozeného.

Kromě toho je nezbytné rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení, včetně státního zastupitelství, řádně odůvodnit. Musí být srozumitelné, logické, přesvědčivé a musí se vypořádat se všemi relevantními námitkami. Tam, kde se poškozený nemůže domáhat přezkumu soudem, je třeba na kvalitu odůvodnění klást v zásadě stejné nároky jako na rozhodnutí soudní (srov. nálezy II. ÚS 1703/24).

Stěžovatel vznesl hájitelné tvrzení o špatném zacházení. Orgánům činným v trestním řízení tak vznikla povinnost provést účinné vyšetřování. Proto se Ústavní soud zabýval tím, zda provedené vyšetřování bylo v souladu s právem na účinné vyšetřování a spravedlivý proces. Zaměřil se na námitky k porušení požadavku důkladnosti, dostatečnosti a rychlosti řízení. Příslušné orgány musí přijmout přiměřená opatření a učinit potřebné kroky, jež mají k dispozici, pro zajištění důkazů o události.

Když shledaly rozpory ve výpovědích, orgány činné v trestním řízení bez dalšího uzavřely, že jde o situaci důkazní nouze při tvrzení proti tvrzení. Respektive, že neexistují důkazy o vyšší věrohodnosti některých z výpovědí. S takovým závěrem Ústavní soud nesouhlasil.

Orgány činné v trestním řízení se dostatečně nezabývaly tím, zda osoby, které na stěžovatele měly vyvíjet nátlak, věděly, že dokumenty ukrajinských orgánů jsou falešné, či zda mohly být uvedeny v omyl. Měly zjistit, zda osoba odesílatele z obálky vůbec existuje. Šlo o významnou otázku, jelikož tvořily podklad pro jednání mezi stěžovatelem a představitelem církve.

Ústavní soud nepřisvědčil námitce, že šlo o nepřiměřeně dlouhé řízení. Vzhledem k okolnostem věci, včetně potřeby mezinárodní právní pomoci, překladů a objemu spisového materiálu nepovažoval délku prověřování za nepřiměřenou.

Nejistil ani, že by se orgány činné v trestním řízení nezabývaly některými podáními. Vyšetřování druhého trestního oznámení totiž trestní orgány spojily do společného řízení s prvním, protože obsahovalo totožná tvrzení.

Ústavní soud uzavřel, že stěžovatel vznesl hájitelné tvrzení o tom, že byl podroben špatnému zacházení. Orgány činné v trestním řízení ale nevyvinuly skutečnou a řádnou snahu věc objasnit a tím porušily právo stěžovatele na účinné vyšetřování podle čl. 7 odst. 2 Listiny a článku 3 Úmluvy a na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Rozhodnutí proto v uvedeném rozsahu zrušil. V části vztahující se k uveřejnění článku ústavní stížnost odmítl pro nepříslušnost.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Pavel Šámal. Odlišné stanovisko uplatnila soudkyně Dita Řepková.

IV. ÚS 1831/24

19. 3. 2025

Vyhověno

Fiala Josef

Lhůta pro podání návrhu na přiznání odměny ustanoveného advokáta

Nevypořádají-li se obecné soudy s podáním obhájce, který ve lhůtě dle § 151 odst. 2 trestního řádu uplatňuje nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů pouze odkazem na procesní spis, a odmítnou mu jeho nárok přiznat, porušují jeho právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele, advokáta, Mgr. Marka Nemetha zrušil IV. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 19. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 3 To 8/2024-13089 ze dne 27. 2. 2024 a usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 1 T 8/2015-12959 ze dne 5. 12. 2023 pro rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny a s čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Narativní část

Krajský soud zamítl návrh stěžovatele, ustanoveného obhájce, na přiznání odměny a náhrady hotových výdajů dle § 151 odst. 2 trestního řádu s odůvodněním, že podal vyúčtování až dne 1. 12. 2023, tedy po uplynutí jednorozhodnutí Nejvyššího soudu, jímž skončila povinnost obhajoby. Rozhodnutí bylo stěžovateli doručeno dne 23. 3. 2022. Návrh stěžovatele ze dne 8. 3. 2023 krajský soud nepovažoval za řádné uplatnění nároku, protože obsahoval pouze žádost o „vydání rozhodnutí soudu o přiznání nákladů obhajoby dle spisu“, bez specifikace nárokové částky a jednotlivých úkonů právní služby.

Vrchní soud zamítl stěžovatelovu stížnost jako nedůvodnou, potvrdil závěry krajského soudu a stěžovateli vytkl, že nereagoval na přípis krajského soudu ze dne 13. 3. 2023 obsahující sdělení, že se ve spisu žádné vyúčtování nenachází. Z toho mu mělo být zřejmé, že předchozí podání není dostačující.

Stěžovatel tvrdí, že nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů uplatnil dne 8. 3. 2023 v zákonné lhůtě podle § 151 odst. 2 trestního řádu, když požádal o přiznání nároku „dle obsahu spisu“. Krajský soud jej sice dne 13. 3. 2023 vyrozuměl, že ve spise chybí vyúčtování, ale nijak ho nevyzval k jeho doplnění. Stěžovatel považoval svůj návrh za dostatečně určitý. V důsledku toho, že ze strany soudu neměl žádnou reakci, návrh doplnil dne 1. 12. 2023, kdy vyčíslil požadovanou částku na 235 950 Kč. Obecné soudy přesto návrh zamítly s odkazem na absenci včasného vyúčtování. Stěžovatel namítal, že jej soud výslovně nepoučil, že má uvést výši nároku, a zdůraznil, že poučovací povinnost platí i vůči advokátům.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud vycházel ze své judikatury, konkrétně z nálezu sp. zn. I. ÚS 3336/09. V něm shledal, že stát musí zajistit obhájci, kterého ustanovil, odpovídající odměnu coby vytvoření materiálních podmínek pro realizaci práva na právní pomoc dle čl. 37 odst. 2 Listiny. Nárok obhájce vůči státu představuje hmotněprávní nárok krytý ústavně zaručeným právem na legitimní očekávání. Nelze připustit výklad, který by umožnil státu zbavit se své povinnosti uhradit odměnu za vykonanou činnost v důsledku formalistického posouzení návrhu obhájce. I pokud jej nekonkretizoval, soud má podle zásady vyhledávací posoudit, které úkony lze objektivně identifikovat ze spisu, a v tomto rozsahu odměnu přiznat. Prekluze jako výjimečný institut vyžaduje jasné právní zakotvení a výklad, který bere v úvahu její závažné dopady. Pokud obhájce nárok uplatnil ve lhůtě, ale výši částky specifikoval až později, soud nesmí nárok odmítnout bez zřetele k jeho podstatě.

Věc stěžovatele skutkově i právně odpovídá situaci řešené ve výše zmíněném nálezu. Stěžovatel podal návrh ve lhůtě podle § 151 odst. 2 trestního řádu a požadoval náhradu nákladů obhajoby s odkazem na údaje obsažené ve spisu. I když jej nespecifikoval, soudy měly zohlednit úkony právní služby, které lze ze spisu zjistit. Ústavní soud připomněl, že obhájce v takovém případě podstupuje pouze riziko nezaplacení neidentifikovatelných úkonů, nikoliv zamítnutí nároku jako celku.

Krajský soud stěžovatele pouze informoval, že ve spisu chybí vyúčtování, ale neposkytl mu poučení o možných důsledcích. Navíc obecné soudy řádně nevyhodnotily ani pozdější vyúčtování z prosince 2023, v němž stěžovatel podrobně specifikoval jednotlivé úkony právní služby. Měly se tímto podáním zabývat a vyložit, zda a v jakém rozsahu odpovídá původnímu návrhu z března 2023. Ani tento aspekt soudy neřešily ústavně konformním způsobem.

Obecné soudy paušálním odmítnutím nároku stěžovatele na odměnu a náhradu hotových výdajů podaných ve lhůtě podle trestního řádu, který neobsahoval vyúčtování, a nezohledněním doplnění stěžovatele po lhůtě porušily jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Ústavní soud proto jejich rozhodnutí zrušil.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Josef Fiala. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

I. ÚS 441/25

21. 3. 2025

Vyhověno

Odmítnuto pro nepřipustnost

Langášek Tomáš

Povinnost soudu vypořádat se s argumenty zpochybňujícími existenci vazebních důvodů

Nevypořádá-li se soud při rozhodování o vazbě s argumenty, kterými obviněný zpochybňuje existenci vazebních důvodů, postupuje v rozporu s čl. 8 odst. 1 a 5 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky N. Č. zrušil I. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 21. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Městského soudu v Praze č. j. 61 To 787/2024-42 ze dne 3. 12. 2024 pro porušení čl. 8 odst. 1 a 5 a čl. 36 odst. 1 Listiny. Ve zbývajících částech ústavní stížnosti odmítl pro nepřipustnost.

Narativní část

Stěžovatelka je stíhána pro zvláště závažný zločin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, kterého se měla dopustit opakovaným dovezením kokainu z Peru do České republiky jako kurýrka v rámci organizované skupiny. Stěžovatelka byla vzata do útěkové, koluzní i předstížené vazby. Napadeným usnesením obvodní soud rozhodl o jejím propuštění z vazby na svobodu a přijetí několika opatření nahrazujících vazbu. Podle obvodního soudu byl nadále naplněn vazební důvod útěkové vazby dle § 67 písm. a) trestního řádu, naopak důvod předstížené vazby naplněn nebyl, jelikož stěžovatelka má zdroj vlastních příjmů a rodinné zázemí. S ohledem na osobu stěžovatelky, její písemný slib a peněžitou záruku bylo útěkovou vazbu možno nahradit. Městský soud ke stížnosti státního zástupce napadeným usnesením rozhodnutí obvodního soudu zrušil a rozhodl o ponechání stěžovatelky ve vazbě z obou důvodů, tedy útěkové i předstížené vazby.

V ústavní stížnosti stěžovatelka především namítala, že nebyly dány důvody pro její ponechání ve vazbě. Soudům nabízela veškeré alternativy nahrazující vazbu a poukazovala na relevantní skutečnosti, že vazební důvody nejsou dány, případně že bylo možno vazbu nahradit.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud připomněl požadavky, které klade na odůvodnění rozhodnutí obecných soudů o vzetí do vazby, resp. o ponechání v ní. Zejména odmítl nicneříkající způsob odůvodnění. Soudy musí zvážit všechny argumenty ve prospěch i neprospěch obviněného, stejně jako srozumitelně vysvětlit, odkud a z čeho vyplývá ten který vazební důvod.

Mají rovněž povinnost adekvátním způsobem reagovat na námitky obviněného, kterými zpochybňuje existenci vazebních důvodů. Tyto povinnosti však městský soud v posuzované věci nesplnil.

Stěžovatelka ve vyjádření k městskému soudu poukazovala mimo jiné na to, že nikdy nebyla trestána, pečuje o nezletilé děti, má stabilizované rodinné zázemí, finanční příjem, podporu rodinných příslušníků. Všechny osoby, s nimiž se měla dopouštět trestné činnosti, jsou ve vazbě. Z těchto skutečností podle ní mělo vyplývat, že nebyly dány důvody předstížené vazby a při jejich neexistenci bylo možné vazbu útěkovou nahradit mimo jiné peněžitou zárukou.

Městský soud se s vyjádřením vypořádal stručně tak, že se s ním neztotožňuje. Poukázal na jiné skutečnosti, které podle něho odůvodňují rozhodnutí o ponechání stěžovatelky v předstížené vazbě. Stěžovatelkou předložené argumenty přešel. Podle Ústavního soudu přitom nešlo na první pohled o nepřiléhavé námitky. Naopak mohly být pro posouzení věci relevantní.

Ústavní soud doplnil, že stěžovatelka zůstala ve vazbě i pro existenci důvodu útěkové vazby, k níž se v ústavní stížnosti vyjadřovala jen okrajově. Rekapituloval, že obvodní soud stěžovatelku propustil z vazby proto, že sice shledal existenci tohoto důvodu, zároveň podle něho bylo možné tuto vazbu nahradit. To městský soud odmítl s odůvodněním, které však z ústavněprávního hlediska neobstálo. Dospěje-li proto městský soud v dalším řízení po řádném vyhodnocení stěžovatelčiných námitek k závěru, že důvody předstížené vazby odpadly, musí se plně zabývat též důvody útěkové vazby i jejím případným nahrazením mimo jiné peněžitou zárukou. Rovněž musí s ohledem na faktor běhu času zohlednit doktrínu zesílených důvodů.

Proto Ústavní soud ústavní stížnosti částečně vyhověl a zrušil rozhodnutí městského soudu pro rozpor s právy stěžovatelky na osobní svobodu a soudní ochranu. Ústavní stížnost v části směřující proti rozhodnutí obvodního soudu odmítl pro nepřipustnost.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Tomáš Langášek. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 2083/23

11. 3. 2025

Vyhověno

Odmítnuto pro nepřípustnost

Zemanová Daniela

Pravidlo solidární odpovědnosti při rozhodování o adhezním nároku oběti závažné sexuální kriminality

Pokud poškozenému vznikla újma trestným činem spáchaným více obžalovanými, musí soudy při rozhodování o adhezním nároku aplikovat pravidlo solidární odpovědnosti podle předpisů soukromého práva.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 11. 3. 2025 zrušil III. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy k návrhu 1) Evy B. a 2) Anny B. (jedná se o pseudonymy) výroky II a IV rozsudku Vrchního soudu v Olomouci č. j. 4 Tmo 3/2023-1524 ze dne 9. 5. 2023 a části výroků I a III, kterými bylo rozhodnuto o náhradě nemajetkové újmy stěžovatelek, pro rozpor s čl. 7 odst. 1, čl. 10 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (v případě první stěžovatelky) a s čl. 36 odst. 1 Listiny (v případě druhé stěžovatelky). Ve zbytku ústavní stížnost odmítl pro nepřípustnost.

Narativní část

První stěžovatelka se ve svých 14 letech stala obětí znásilnění. Druhou stěžovatelkou je její matka. V září roku 2018 se (dnes již dospělá) první stěžovatelka zúčastnila večíрку. Když byla v důsledku silné podnapilosti ve stavu bezvládnosti, šest účastníků večíрку na ni pomocí lahví od alkoholu provádělo různé sexuálně zaměřené aktivity. Útok nejméně tři účastníci natočili na mobilní telefon a dva z těchto záznamů se následně rozšířily na internetu.

Obžalovanými byli již trestně odpovědní tři mladiství a jeden zletilý chlapec. Na trestné činnosti se nejvýznamnějším způsobem podílely trestně neodpovědné nezletilé děti mladší 15 let, o kterých soud rozhodl v samostatném řízení. Trestní řízení trvalo téměř pět let a kauza se zásahem vrchního soudu vracela před nalézací soud. Ve druhém kole krajský soud rozhodnutím napadeným ústavní stížností uznal všechny obžalované vinnými z určitého podílu na znásilnění stěžovatelky, jednoho z nich i ze spáchání provinění výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií. Všem obžalovaným uložil povinnost zaplatit první stěžovatelce společně a nerozdílně částku 17 702 Kč jako náhradu nemajetkové újmy spočívající v bolestném. Ve zbytku uplatněných nároků obě stěžovatelky odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních.

Odvolání stěžovatelek vrchní soud napadeným rozhodnutím zamítl. Zároveň z podnětu odvolání jednoho z obžalovaných zrušil rozsudek krajského soudu ve výrocích o náhradě újmy týkajících se první stěžovatelky a sám rozhodl tak, že se stěžovatelka odkazuje se svým nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních.

Pokud jde o náhradu z titulu bolestného, setrval vrchní soud na tom, že hlavní díl psychické újmy u první stěžovatelky vznikl porušením a následným zveřejněním videa útoku, za něž obžalovaní nejsou odpovědní. Stěžovatelky proto musí svou újmu vymáhat v občanskoprávním řízení na odpovědných osobách. V části týkající se nároku za ztížení společenského uplatnění vrchní soud odkázal na závěry soudu krajského s tím, že vypracování nového znaleckého posudku přesahuje rámec trestního řízení.

Stěžovatelky v ústavní stížnosti namítaly, že se trestní soudy odmítly zabývat újmou, ačkoliv pro rozhodnutí měly dostatek podkladů. Nesouhlasily s tvrzením vrchního soudu, že řádně neuplatnily své nároky z titulu tzv. další nemajetkové újmy. Za nesprávné považovaly tvrzení soudů přisuzující větší váhu faktu zveřejnění videozáznamu trestného činu než samotnému znásilnění, jakož i názor, že obžalovaní nebyli odsouzeni za zveřejnění daného videozáznamu. Nesouhlasily také s úvahou o spoluzavinění první stěžovatelky v důsledku požití alkoholických nápojů.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud připomněl, že soudy rozhodující v trestním řízení musí poškozeným uplatněný adhezní nárok hodnotit podle jeho obsahu, přičemž k jeho konkrétnímu pochopení mají možnost zohlednit i jiné projevy poškozeného. Vrchní soud v odůvodnění nepopsal své úvahy, na jejichž základě „z obsahu podání“ dospěl k tomu, že stěžovatelka žádá (mimo bolestné) výhradně odškodnění za ztížení společenského uplatnění.

Podle Ústavního soudu z obsahu spisu vyplývala až procesní bdělost první stěžovatelky. Závěr soudu, podle něhož nebyla v řízení jako oběť znásilnění dostatečně aktivní k uznání svého nároku přímou trestněprávní cestou a nelze jí přiznat v adhezním řízení náhradu žádné újmy, nemá oporu v obsahu spisu a je v rozporu s dosavadní judikaturou Ústavního soudu.

Soudy při rozhodování o adhezním nároku vycházely z nesprávného předpokladu, že dotčené musí buď objasnit důvodnost adhezního nároku „do poslední koruny“, nebo toto rozhodnutí zcela ponechat na občanskoprávním řízení.

Z hlediska ochrany základních práv a svobod se však jeví jako nutným postup, kterým soud přizná oběti adhezní nárok alespoň v míře, která je na základě provedených důkazů a ustálené praxe nezpochybnitelná.

Za ústavně souladné Ústavní soud nepovažoval ani hmotněprávní a skutkové úvahy, o které oba soudy opřely nepřiznání adhezního nároku první stěžovatelce. Zdůraznil, že trestní soudy v adhezním řízení postupují z hlediska hmotněprávního posouzení podmínek vzniku deliktní odpovědnosti podle předpisů soukromého práva. Nejde tedy o dovození odpovědnosti trestní, jejímž výlučným právním základem je z hlediska viny skutková podstata, ale odpovědnosti civilní, založené na principu předpokládaného zavinění. Jejímí základními podmínkami jsou porušení zákonné povinnosti, vznik újmy a vztah příčinné souvislosti mezi nimi. Z hlediska občanského práva může být příčinou újmy jen ta okolnost, bez jejíž existence by škodlivý následek nevznikl. Přitom nemusí jít o jedinou příčinu, ale stačí, jde-li o příčinu podstatnou.

Újma první poškozené vznikla v důsledku společného působení dvou vzájemně navazujících příčin (samotného útoku a rozšíření videozáznamu tohoto útoku), které způsobily odlišné osoby (obžalovaní v posuzovaném trestním řízení a další trestně neodpovědné osoby mladší 15 let). Za situace, kdy se na vzniku újmy podílelo více osob, nastupuje společná odpovědnost více škůdců. Ta je z pohledu občanského práva vedena pravidlem tzv. pasivní solidarity. Škůdci mají společně a nerozdílně povinnost k náhradě újmy podle § 2915 odst. 1 občanského zákoníku, která zakládá poškozené právo vymáhat plnění od kterékoliv povinné osoby bez ohledu na míru její účasti na způsobené škodě.

Vrchní soud svými závěry zpochybnil odpovědnost obžalovaných za následky vzniklé v důsledku šíření videozáznamů. Podle Ústavního soudu však zjištěné skutečnosti nasvědčují spíše tomu, že příčinná souvislost mezi jednáním obžalovaných a způsobenou újmou byla zachována. Provedené důkazy totiž naznačují, že obžalovaní o pořízení videozáznamů věděli. Vrchní soud nevysvětlil, z jakého důvodu nepovažoval za možné aplikovat princip solidární odpovědnosti obžalovaných a případných dalších delikventů.

Samotná skutečnost, že část delikventů byla postižena v jiném trestním řízení, v jiném druhu sankčního řízení nebo nebyla postižena vůbec, nebrání tomu, aby obžalovaným trestní soud stanovil povinnost nahradit celou způsobenou újmu. Ačkoliv zákonodárce postih dětí mladších 15 let vyčlenil do zvláštních řízení, pro účely adhezního řízení může trestní soud na všechny delikventy pohlížet jako na jednu skupinu osob spolujednajících s obžalovanými bez ohledu na to, zda a v jakém druhu řízení byl zbytek skupiny za své jednání postižen. Břemeno spravedlivého vyrovnání mezi jednotlivými delikventy nesou oni sami.

Kritiku věnoval Ústavní soud i úvahám vrchního soudu o údajném spoluzavinění tehdy nezletilé stěžovatelky na celém útoku, neboť mohou být zdrojem druhotné újmy poškozené. V jejich pozadí může být nepřipustný mýtus ideální oběti jako archetypu, kterému stěžovatelka svým chováním nedostála, a tudíž si za vzniklou újmu (zčásti) „může sama“. Taková argumentace v soudním rozhodnutí je právně nepřipustná, a to jak v odůvodnění rozhodnutí o vině a trestu, tak i v rozhodnutí o adhezním nároku, a porušuje právo stěžovatelky na ochranu důstojnosti.

Soudy v napadených rozhodnutích rezignovaly na řádné zjištění skutkového stavu a posouzení řádně předloženého adhezního návrhu. Rozhodnutí porušila právo na spravedlivý proces, lidskou důstojnost a nedotknutelnost osoby první stěžovatelky a právo na spravedlivý proces druhé stěžovatelky, jejímž nárokem se soudy vůbec nezabývaly. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a výroky vrchního soudu o adhezním nároku stěžovatelek zrušil. Ve zbývajících částech ústavní stížnosti odmítl pro nepřipustnost.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Daniela Zemanová. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 3044/24

5. 3. 2025

Zamítnuto

Dolanská Bányaiová Lucie

Povinnost pronajímatele doručit výpověď z nájmu bytu oběma manželům jako společným nájemcům

Výpověď z nájmu bytu lze u společného nájmu bytu manželi (§ 745 obč. zák.) považovat za účinnou až okamžikem, kdy je doručena druhému z manželů. To platí i v případě, že pronajímatel o uzavření manželství nevěděl.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 5. 3. 2025 zamítl III. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy návrh dipl. ek. Miroslava Patočky na zrušení usnesení Nejvyššího soudu č. j. 26 Cdo 1198/2024-156 ze dne 7. 8. 2024, rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 91 Co 317/2023-105 ze dne 13. 12. 2023 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 4 č. j. 39 C 35/2023-55 ze dne 19. 6. 2023.

Narativní část

Vedlejší účastníci řízení se domáhali přezkoumání oprávněnosti výpovědi z nájmu bytu, kterou jim dal stěžovatel, jako vlastník a pronajímatel bytu, z důvodu bytové potřeby pro svoji dceru. Obvodní soud rozhodl, že výpověď je neoprávněná, neboť výpovědní důvod podle § 2288 odst. 2 písm. b) občanského zákoníku nebyl naplněn. Městský soud jeho rozhodnutí, byť z jiných důvodů, jako věcně správné potvrdil. Dospěl k závěru, že výpověď je neplatná, neboť druhé vedlejší účastníci řízení nebyla doručena, ačkoli ji bylo třeba doručit oběma manželům jako společným nájemcům (§ 745 občanského zákoníku). Na tomto závěru nic nemění ani to, že vedlejší účastníci řízení stěžovateli uzavření sňatku neoznámili. Dovolání stěžovatele Nejvyšší soud odmítl jako nepřijatelné, neboť rozhodnutí městského soudu bylo ohledně řešení otázky doručení výpovědi z nájmu bytu jen jednomu z manželů, jako společnému nájemci bytu, v souladu s jeho ustálenou judikaturou.

Stěžovatel v ústavní stížnosti především namítal, že mu první vedlejší účastník řízení neoznámil uzavření manželství a stěžovatel sám neměl možnost zjistit si jeho rodinný stav. Takové jednání, kdy účastník řízení těží z nepoctivosti a zneužívá nevědomosti, je v rozporu s dobrými mravy a představuje zjevné zneužití práva.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud přisvědčil stěžovateli v tom, že Nejvyšší soud výslovně neodpověděl na jím nastolenou otázku související s jeho nevědomostí o uzavření manželství a tím, zda za této situace vyvolané nepoctivým jednáním vedlejších účastníků řízení mu je třeba klást k tíži povinnost zaslat výpověď oběma vedlejším účastníkům řízení. Nejvyšší soud, stejně jako městský soud, ji však zvažoval a své rozhodnutí odpovídající právní argumentací dostatečně odůvodnil.

Z ustálené judikatury Nejvyššího soudu vyplývá, že u společného nájmu bytu manžely musí výpověď

směřovat vůči oběma manželům a oběma musí být doručena. Proto lze výpověď považovat za účinnou až okamžikem, kdy je doručena druhému z manželů. Na tom nic nemění ani argumentace stěžovatele, že nevěděl o vzniku společného nájmu, neboť mu vedlejší účastníci řízení neoznámili, resp. zatajili, uzavření manželství.

Vedlejším účastníkům řízení nelze podsouvat nekalý úmysl jen na základě toho, že stěžovateli neoznámili uzavření sňatku a pouze nahlásili zvýšení počtu osob v bytě. Podle § 2272 odst. 1 občanského zákoníku je nájemce povinen oznámit pouze zvýšení počtu osob v domácnosti, nikoli však změny ve jménech, příjmeních a datech narození osob v bytě.

I pokud by se neoznámení uzavření manželství a vzniku (zákonného) společného nájmu hypoteticky považovalo za závažné porušení povinností nájemce, nemohlo by takové porušení zakládat stěžovatelem uplatněný výpovědní důvod podle § 2288 odst. 2 písm. b) občanského zákoníku. Lze uvažovat o jiném z výpovědních důvodů [např. § 2288 odst. 1 písm. a), popř. písm. d) občanského zákoníku]. Zejména pokud stěžovatel tvrdí, že vedlejší účastníci prokazatelně bydleli v bytě oba již od počátku nájmu, avšak zvýšení počtu osob v domácnosti oznámili až po uzavření sňatku, přičemž o něm a související změně nájemního vztahu pomlčeli.

Uvedené úvahy nic nemění na povinnosti stěžovatele (pronajímatele) doručit výpověď z nájmu bytu z důvodu bytové potřeby rodinného příslušníka oběma manželům. Pokud by výpověď manželovi nedoručil, ten by se o ní nemusel dovědět a nedostalo by se mu zákonného poučení o jeho právu vznést proti výpovědi námitky a navrhnout přezkoumání oprávněnosti výpovědi soudem. Skutečnost, že se druhá vedlejší účastnice řízení o výpovědi dověděla a žalobu rovněž podala, nic nemění na podstatě zásady ochrany manžela jako společného nájemce.

Z výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnost zamítl.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Lucie Dolanská Bányaiová. Soudkyně Daniela Zemanová uplatnila odlišné stanovisko.

II. ÚS 3239/24

25. 3. 2025

Zamítnuto

Svatoň Jan

Uzavírání simulovaných pracovních smluv

Uzavírání simulovaných pracovních smluv, které nezaručují zákonné nároky zaměstnance v případě ukončení pracovního poměru z důvodu nemoci z povolání, je v rozporu s ústavně právním principem ochrany slabší strany a s právem zaměstnance na spravedlivou odměnu za práci podle článku 28 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 25. 3. 2025 zamítl II. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy návrh stěžovatelky X na zrušení rozsudku Nejvyššího soudu č. j. 21 Cdo 2270/2023-196 ze dne 29. 8. 2024, rozsudku Krajského soudu v Ostravě č. j. 16 Co 2/2023-166 ze dne 7. 3. 2023 a rozsudku Okresního soudu v Karvině č. j. 24 C 217/2018-130 ze dne 20. 7. 2022.

Narativní část

Vedlejší účastník, polský občan, pracoval u stěžovatelky jako horník v České republice. Jako horník pracoval na poloviční úvazek také u společnosti Y, s místem výkonu práce v Polsku. Pro druhou společnost nikdy žádnou práci v Polsku nevykonával, avšak tato společnost Y mu platila „mzdu“ a „cestovní náhrady“. Jelikož stěžovatel pozbyl dlouhodobě zdravotní způsobilost k výkonu práce, skončil jeho pracovní poměr u stěžovatelky dohodou. Stěžovatelka vedlejšímu účastníkovi vyplatila odstupné, náhradu za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti a náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti, avšak pouze do výše průměrného výdělku stanoveného stěžovatelkou ve výši 12 633 Kč, tedy bez přihlédnutí k příjmům pobíraným od polské společnosti Y.

Vedlejší účastník se v řízení před obecnými soudy domáhal po stěžovatelce doplacení částky 427 412,63 Kč s příslušenstvím s tím, že do odstupného měly být zahrnuty také příjmy od společnosti Y v průměrné výši 11 479 Kč měsíčně. Po kasačním zásahu Nejvyššího soudu, který se však týkal řešení daného sporu vydáním mezitímního rozsudku, obecné soudy žalobě vedlejšího účastníka vyhověly. Uzavřely, že do jeho průměrného výdělku je nutno započíst veškeré částky, které mu byly za vykonanou práci vyplaceny, tj. mzdu od stěžovatelky i „mzdu“ a „cestovní náhrady“ společnosti Y. Odvolací soud také uvedl, že uzavření smlouvy se společností Y bylo ryze formální a účelové, kdy skutečná vůle k založení samostatného pracovního poměru a výkon závislé práce byly pouze předstírány ve snaze snížit daňové odvody ze mzdy. To potvrdil i Nejvyšší soud, který dovolání stěžovatelky zamítl.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud posuzoval dva stěžejní závěry, vůči nimž stěžovatelka v ústavní stížnosti uplatnila námitky. Prvním z nich je závěr o neplatnosti pracovního poměru uzavřeného mezi vedlejším účastníkem a polskou společností Y, kdy byl pouze předstírán vznik pracovního poměru za účelem snížení daňových odvodů ze mzdy tím, že část odměny za práci zaměstnance pro zaměstnavatele formálně účtovala jiná společnost jako peněžitá plnění, která nepodléhá odvodům. A dále navazující závěr o tom, že částky vyplácené vedlejšímu účastníkovi společností Y měly ve skutečnosti povahu mzdy za práci vykonávanou pro stěžovatelku. Tato zastřená peněžitá plnění je třeba zahrnout do průměrného výdělku zaměstnance podle § 351 a násl. zákoníku práce, a poté zohlednit při stanovení průměrného výdělku vedlejšího účastníka za účelem stanovení výše náhrad za ztrátu na výdělku (§ 271a, § 271b zákoníku práce) a odstupného podle § 67 odst. 2 zákoníku práce.

Dle Ústavního soudu závěry obecných soudů o neplatnosti pracovního poměru odpovídají jeho judikatuře. Ústavní princip autonomie vůle a smluvní svobody, zakotvený v čl. 2 odst. 3 Listiny, chrání právo jednotlivce činit vše, co není zákonem zakázáno, a zároveň nikoho nenutí konat, co zákon neukládá. Tento princip se promítá i do pravidla, že při možném dvojím výkladu smlouvy je třeba dát přednost tomu, který její platnost zachovává. Při interpretaci smluv má přednost skutečná vůle smluvních stran před jejich formálním projevem. Obecné soudy tyto zásady respektovaly a svůj výklad srozumitelně a logicky odůvodnily. Současně dostatečně objasnily, proč nebylo třeba aplikovat polské právo.

Princip ochrany slabší strany je v pracovním právu klíčový, neboť chrání zaměstnance jako slabší smluvní stranu před zneužíváním práv zaměstnavatelem. Tento princip – považovaný Ústavním soudem za ústavněprávní zásadu – omezuje smluvní volnost a vyžaduje, aby soudy při rozhodování o pracovních sporech chránily zaměstnance.

Nemohlo tak obstát tvrzení stěžovatelky, že pracovní smlouvy s vedlejším účastníkem neobsahovaly záměr snížit daňové odvody, když není jasný jiný účel těchto smluv. Ústavní soud se soustředil na otázku, zda tyto příjmy považovat za mzdu, která ovlivňuje výpočet odstupného a náhrady za ztrátu na výdělku. V daném případě vedlejší účastník obdržel odstupné a náhradu ve výši nižší než byla skutečně vykonávaná práce, což je v rozporu s ústavní ochranou zaměstnanců a sociální funkcí mzdy.

Ústavní soud posoudil tyto námitky jako nedůvodné a neshledal, že by napadená rozhodnutí porušila ústavně zaručené právo stěžovatelky na ochranu vlastnictví, právo podnikat či právo na spravedlivý proces. Napadená rozhodnutí jsou ústavně souladná, přesvědčivě odůvodněná a především jsou v souladu s principem ochrany slabší strany (tj. zaměstnance) v pracovněprávních vztazích.

Ústavní soud dodal, že k tvrzenému porušení práva zaměstnance na spravedlivou odměnu za práci podle článku 28 Listiny nemohlo dojít, neboť subjektem tohoto práva je zaměstnanec, zatímco stěžovatelka je v dané věci v postavení zaměstnavatele. Naopak postup uzavírání simulovaných pracovních smluv, které nezaručují zákonné nároky zaměstnance v případě ukončení pracovního poměru z důvodu nemoci z povolání, je v rozporu s článkem 28 Listiny.

Soudcem zpravodajem v dané věci byl Jan Svatoň. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

II. ÚS 212/25

12. 3. 2025

Vyhověno

Odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost

Odmítnuto pro nepřislusnost

Křestánová Veronika

Úprava styku rodičů s dítětem nízkého věku

Pokud soudy upravují styk rodiče s dítětem nízkého věku nejprve v užším rozsahu jako tzv. navykačí režim, který je ze své podstaty dočasný, musí současně upravit i následný rozsah běžného styku i zvláštní prázdninový režim. Pro letní prázdniny by opatrovnické soudy měly upravovat styk odlišně od běžného roku, ledaže pro opak existují silné důvody; těmi může být i vyložení nízký věk dítěte. Obdobně to platí ohledně dalších prázdnin.

Zároveň soudy nesmí *pro futuro* pomíjet možnost upravit rozsah péče doposud nerezidentního rodiče i formou střídavé péče, a to zprvu alespoň asymetrické. Soudy i o styku rozhodují podle stavu ke dni rozhodnutí, rozhodují však o úpravě pro dobu budoucí, proto musí mít vizi vývoje dítěte určitého věku a přihlížet k ní. Nedodržení zásad může vést k zásahu do práva rodiče na péči a výchovu dítěte podle čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele P. F. zrušil II. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 12. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozsudek Krajského soudu v Praze č. j. 100 Co 206/2024-362 ze dne 20. 11. 2024 v části výroku I, upravující běžný styk otce s dcerou, a v části, kterou není upraven jejich styk o letních prázdninách a Velikonocích, a k tomu odpovídající části výroku II a v nákladovém výroku III, a to pro rozpor s čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny. Ve zbývajících částech návrh odmítl pro zjevnou neopodstatněnost a nepřislusnost.

Narativní část

Okresní soud napadeným rozsudkem změnil předchozí úpravu styku tak, že stanovil stěžovateli styk s dcerou každý sudý kalendářní týden od soboty od 10 hodin do neděle 16 hodin a upravil styk o Vánocích a Velikonocích. Místem předání dcery určil bydliště matky a místem převzetí bydliště otce. Návrh stěžovatele v části rozšíření styku (letní prázdniny) zamítl. Krajský soud rozsudek okresního soudu změnil tak, že stěžovatel se smí stýkat s dcerou v každém sudém kalendářním týdnu od soboty od 10 hodin do neděle do 17 hodin

a v každém 3., 6., 9. a 11. kalendářním měsíci v roce v prvním lichém kalendářním týdnu ve stejných dnech a časech s místem předání a převzetí v bydlišti matky. Upravil i styk o vánočních prázdninách se stejným místem předání a převzetí.

Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal, že soudy se nevypořádaly s otázkou, proč je vhodná pouze jedna noc, nikoli dvě, které požadoval. Nezabývaly se tím, v čem konkrétně spočívá nejlepší zájem dítěte nerozšířit styk i na Velikonoce a letní prázdniny. Krajský soud navíc neupravil styk o Velikonocích a změnil místo předání a převzetí dcery, aniž by to kterýkoliv z účastníků navrhoval.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud se v projednávané věci zabýval především tím, zda soudy porušily základní práva stěžovatele (otce), jestliže běžný styk u takřka tříletého dítěte stanovily z důvodu věku pouze na jednu noc týdně, aniž po navykacím režimu stanovily cílový styk širší. Dále řešil, že soudy odmítly upravit styk s dcerou o letních prázdninách s odůvodněním, že sedm měsíců do počátku prázdnin je dobou časově vzdálenou a není známo, jak si dítě na přespávání u stěžovatele zvykne. Krajský soud neupravil ani styk o Velikonocích.

Ústavní soud ocenil, že krajský soud během jednání hledal možnosti, jak umožnit stěžovateli častější styk s dcerou k navázání bližšího vztahu, a věnoval patřičnou pozornost časovému průsečíku denního režimu dcery a pracovních povinností stěžovatele. Závěr o rozsahu a času počátku styku ve všech částech však následně přesvědčivě a srozumitelně nevysvětlil. Až v poskytnutém vyjádření k ústavní stížnosti doplnil důvody, že stěžovatelem navržený kontakt od pátku 18.00 hodin není vhodný kvůli přesunu dcery do bydliště otce a rozhození jejího režimu, kvůli oddělení od primárního pečovatele ve večerních hodinách a kvůli skokovému navýšení doby z žádné na dvě noci. Takovému závěru však neodpovídají skutková zjištění ani provedené důkazy. Z rozhodnutí není patrné, z čeho krajský soud vycházel, zda jde o obecný postulát, nebo specifika posuzované věci. Krajský soud rovněž opírá svou argumentaci o věk dcery a snížení psychického zatížení při navykání na delší rozsah styku. Z provedených důkazů ale není zřejmé, z čeho takový závěr o psychické zátěži plyne.

Ústavní soud shledal, že pokud měl krajský soud za souladné se zájmem dcery její styk s otcem postupně rozšiřovat, měl tak učinit zevrubněji. V kalendářním roce navíc připadají v úvahu nejen Vánoce, ale i Velikonoce, pro které okresní soud styk upravil, ale krajský soud je do rozhodnutí nezahrnul. Opomenul i další – zpravidla jednodenní – státní svátky, během nichž může mít rodič možnost dále prohlubovat svůj vztah s dítětem. Krajský soud sice rozšířil kontakt otce alespoň o další dvoudenní styk ve čtyřech zvolených měsících v roce, když stanovil styk i během pracovního týdne. Měl ale citlivěji uvažovat i nad obdobím Velikonoc, které nejsou „běžným víkendem“ a zaslouží si zvláštní režim. Zejména se měl věnovat letním prázdninám a společnému času otce a dcery o otcově dovolené.

Z rozhodnutí navíc nevyplývá, jaké konkrétní podmínky musí být naplněny, aby se otec mohl úspěšně domáhat dalšího rozšíření styku, stejně jako kdo a jak má posoudit, že si dcera na stanovený styk přes jednu noc dostatečně zvykla. Neupravit letní prázdniny a neuvažovat o dalším navykání dcery na delší odloučení od matky tak dosahuje libovůle. V souzené věci jde o beznávrhové řízení, v němž soud – pokud je to možné – musí upravit poměry k dítěti komplexně a neodsouvat další úpravu do budoucna, přičemž návrhy rodičů není vázán. Krajský soud v rozsudku nevysvětlil, proč vyloučil střídavou péči, která nemusí být rovnoměrná, ale též asymetrická. Nízký věk dítěte nemůže bez dalšího formu této péče vyloučit. Z ústavněprávního hlediska neobstál ani závěr krajského soudu o místě předání a převzetí dcery v bydlišti matky.

Krajský soud úpravou běžného styku a neúpravou styku v létě a o Velikonocích zasáhl do základních práv stěžovatele dle čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny.

Soudkyní zpravodajkou v dané věci byla Veronika Křestánová. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

IV. ÚS 2691/24

12. 3. 2025

Vyhověno

Kühn Zdeněk

Diskriminace při rozhodování o výživném mezi manžely s vysoce nadstandardními příjmy

Pokud obecný soud při rozhodování o výživném mezi manžely neporovná hmotnou a kulturní úroveň obou manželů a zaměří se jen na majetkovou situaci jednoho z nich, porušuje ústavní princip rovnosti mezi manžely podle článku 5 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a zároveň zatěžuje své rozhodnutí vadou nepřezkoumatelnosti.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky A. S. zrušil IV. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 12. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 12 Co 236/2023-1629 ze dne 10. 5. 2024 pro rozpor s článkem 5 Protokolu č. 7 k Úmluvě.

Narativní část

Stěžovatelka a vedlejší účastníci byli manželé do listopadu 2020, přičemž fakticky žili odloučení již několik let předtím. Bývalý manžel stěžovatelky je podnikatel s majetkem v řádu stovek miliónů korun a podíly ve více než dvaceti obchodních společnostech. Po faktické odluce se hmotná a kulturní životní úroveň stěžovatelky výrazně snížila. V září 2017 se stěžovatelka žalobou domáhala, aby jí bývalý manžel platil měsíční výživné ve výši 835 000 Kč na základě § 697 občanského zákoníku, který upravuje vyživovací povinnost mezi manžely.

Okresní soud žalobě částečně vyhověl a přiznal stěžovatelce měsíční výživné ve výši 200 000 Kč za rok 2017, 250 000 Kč za rok 2018 a 300 000 Kč od roku 2019 do rozvodu. Kromě toho určil, že celkový dluh na výživném činí 10 500 000 Kč. Vyhodnotil, že přiznané výživné zajišťuje, aby byla hmotná a kulturní úroveň manželů zásadně stejná. Ve zbytku žalobě nevyhověl, protože požadovaná částka přesahuje účel výživného mezi manžely. Krajský soud změnil rozsudek okresního soudu tak, že stěžovatelčinu žalobu v plném rozsahu zamítl a uložil jí zaplatit na náhradu nákladů řízení 4 500 000 Kč. Zdůraznil, že účelem výživného mezi manžely není dorovnání luxusního životního stylu a že stěžovatelka, přestože musela omezit své výdaje, měla dostatek prostředků a podnikala. Výživné mezi manžely nemá odškodňovací funkci a neplní účel udržení společenského postavení.

Stěžovatelka tvrdila, že krajský soud měl rozsudek okresního soudu zrušit a vrátit mu věc k dalšímu řízení z důvodu nepřezkoumatelnosti. Dále namítala, že krajský soud nezohlednil rozdíly v životní úrovni manželů a nesprávně posoudil účel výživného.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

K námitce stěžovatelky ohledně nepřezkoumatelnosti rozsudku okresního soudu Ústavní soud přisvědčil krajskému soudu, že nedostatky v rozsudku nebránily jeho přezkumu.

Ústavní pořádek chrání rovnost mezi ženou a mužem (čl. 3 odst. 1 Listiny), která se projevuje i v rodině chráněné čl. 32 odst. 1 Listiny. Článek 5 Protokolu č. 7 k Úmluvě zaručuje rovná práva a povinnosti manželů během manželství i při jeho zániku. Občanský zákoník v § 655 odst. 1 definuje manželství jako trvalý svazek založený na vzájemné podpoře a pomoci. Manželé mají dle § 687 odst. 1 rovné povinnosti a práva a dle § 697 odst. 1 vzájemnou vyživovací povinnost, která jim má zajistit zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň. Princip rovnosti se musí promítat i do rozhodování obecných soudů o výživném mezi manžely. Soudy nesmí rozhodnutím vytvořit nerovnost mezi manžely tím, že svévolně odepřou jednomu z nich zásadně stejnou životní úroveň.

Občanský zákoník předpokládá, že se oba manželé podílejí na zajištění vlastních potřeb a společného života, ale rozdíly v příjmech a majetku mohou jejich schopnosti ovlivnit. Výživné mezi manžely má tyto rozdíly zmírnit a zajistit jim zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň. Výživné nastupuje už tehdy, kdy jeden manžel žije na nižší úrovni. Občanský zákoník nestanoví, co se rozumí pod pojmem hmotná a kulturní úroveň. Do určité míry lze vycházet z nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 650/15 k § 915 odst. 1, byť s vědomím odlišností vyživovací povinnosti rodičů k dětem a mezi manžely navzájem. Životní úroveň zahrnuje nejen příjmy a majetek, ale i způsob života (výživu, bydlení, kulturu apod.). Soudy při rozhodování musí zohlednit odůvodněné potřeby oprávněného manžela, majetkové poměry obou manželů a také jejich potenciální příjmy. Soudy mají posuzovat, zda se oprávněný manžel snaží své příjmy odpovídající schopnostem a možnostem reálně získat. Výživné nemá sloužit k bezpracnému dorovnání příjmů, ale pouze k vyrovnání rozdílu, který oprávněný manžel nemůže vlastními silami překonat. Rozhodování o výživném vyžaduje tedy komplexní posouzení příjmů, osobních, rodinných a majetkových poměrů i způsobu života manželů.

Soudy musí přihlížet i k péči o rodinnou domácnost a děti a respektovat zásadu dobrých mravů. Výživné mezi manžely je třeba posuzovat v souvislosti s celou úpravou majetkových práv manželů, včetně naplňování potřeb rodinného života.

V projednávaném případě krajský soud vycházel fakticky z jediného argumentu, a to že stěžovatelka nebyla v rozhodném období 2017 až 2020 finančně odkázána na manžela, a proto její žalobní nárok není po právu. Tento argument označil Ústavní soud za nesprávný a přesahující práh ústavnosti. Krajský soud postupoval svévolně, když do právní úpravy výživného mezi manžely vnesl podmínku odkázanosti či závislosti oprávněného manžela na manželovi povinném, kterou občanský zákoník nezná. Stěžovatelka si sice vlastními silami zajišťovala své potřeby, ale její životní úroveň byla výrazně nižší než úroveň manžela. Krajský soud tím porušil smysl a účel institutu výživného.

Krajský soud nesprávně soustředil přezkum jen na majetkové poměry stěžovatelky a na otázku její odkázanosti na manžela, přičemž odůvodněné potřeby stěžovatelky zúžil pouze na výhody dřívějšího nadstandardního života. Nezjistil ani neporovnal hmotnou a kulturní úroveň obou manželů v rozhodném období, a tím nevyhodnotil, zda stěžovatelka mohla dosáhnout zásadně stejné úrovně jako manžel.

Ústavní soud zdůraznil, že pojem hmotné a kulturní úrovně zahrnuje široké spektrum socioekonomických aspektů života a vyžaduje komplexní posouzení obou manželů. Krajský soud nedostál ústavní povinnosti řádně odůvodnit své rozhodnutí. Odůvodnění rozsudku postrádá bližší úvahy právě o hmotné a kulturní úrovni obou manželů, proto je napadený rozsudek nepřezkoumatelný.

Krajský soud svévolně vložil do zákona kritérium odkázanosti oprávněného manžela na manžela povinném, neprovedl komplexní posouzení hmotné a kulturní úrovně obou manželů a rozhodl o výživném v rozporu s ústavním principem rovnosti mezi manžely. Tím porušil stěžovatelčino základní právo na rovnost manželů v manželství dle článku 5 Protokolu č. 7 k Úmluvě. Ústavní soud proto jeho rozsudek zrušil.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Zdeněk Kühn. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

IV. ÚS 3446/24

19. 3. 2025

Vyhověno

Křestánová Veronika

Rozhodování soudu o bydlišti dítěte v souladu s jeho nejlepším zájmem

Pokud obecné soudy při rozhodování o bydlišti dítěte nezohlední nejlepší zájem dítěte, neprovedou řádné posouzení relevantních kritérií jako věk dítěte a způsob výkonu rodičovských práv nerezidentním rodičem, a nevyváží zájmy dítěte s právy rodičů, porušují tím právo rodiče na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny ve spojení s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky Z. N. C. zrušil IV. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 19. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 18 Co 255/2024-1621 ze dne 4. 9. 2024 pro rozpor s čl. 10 odst. 2, s čl. 36 odst. 1 Listiny a s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

Narativní část

Stěžovatelce (matce) a vedlejšímu účastníkovi (otci) se v roce 2016 narodil syn. Rodiče ukončili společné soužití v roce 2019, matka zůstala bydlet v České republice a otec se odstěhoval zpět do Itálie.

Dceru narozenou v roce 2019 otec nikdy nepoznal a se synem se od roku 2020 nestýká. V roce 2021 matka navrhla svěření dětí do své péče a poté se přestěhovala s dětmi z České republiky do Španělska. Otec s pobytem dětí ve Španělsku souhlasil s tím, že bude dočasný. Následně se domáhal určení bydliště dětí na adrese v Česku. Nesouhlasil s tím, aby se děti přestěhovaly s matkou za ním do Itálie.

Obvodní soud v roce 2022 svěřil děti do péče matky a určil otcí výživné. Městský soud změnil rozsudek pouze v části týkající se výživného.

Návrhy na určení bydliště dětí ve Španělsku a úpravu styku otce s dětmi vzala matka zpět. Obvodní soud poté návrh otce na určení bydliště dětí v Česku zamítl. Městský soud napadeným rozsudkem změnil rozsudek obvodního soudu tak, že místem bydliště dětí určil Českou republiku. Odkázal na závěry 1. rodinněprávního symposia k protiprávní změně bydliště nezletilého dítěte. Pobyt ve Španělsku považoval za protiprávní a neperspektivní, zatímco česká adresa představovala stabilní prostředí, odpovídající bydlení a lepší podmínky pro vztah dětí k otci. Soud zohlednil i to, že rodiče se původně shodli na pobytu v České republice a že matka plánovala další stěhování.

Stěžovatelka označila napadené rozhodnutí za překvapivé a nepředvídatelné, protože soud nezměnil skutkový stav, ale právní posouzení, aniž by jí dal možnost se k němu vyjádřit. Namítala, že soud přehlédl sociální a školní vazby dětí ve Španělsku a pominul, že děti byly svěřeny do její výlučné péče, stejně jako fakt, že otec o děti nejeví zájem. Podle ní jde o zneužití institutu práva na určení místa bydliště.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Obecné soudy musí při rozhodování ve věcech dětí vždy upřednostnit jejich nejlepší zájem, posuzovaný individuálně dle konkrétní situace a specifických okolností daných dětí v souladu s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Soudy jej musí zohlednit i při rozhodování o změně bydliště a vyhodnotit dopady rozhodnutí na dítě. Ústavní soud připomněl závěry 1. a 8. rodinněprávního symposia Justiční akademie. Jednostranná změna bydliště bez dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu představuje protiprávní jednání, i když má rodič dítě ve své péči. Neznamená to však automaticky povinnost soudu dítě navrátit zpět. Soud musí zkoumat motivy jednání a zohlednit především zájem dítěte, přihlédnout k možnosti zachování vztahu s druhým rodičem, přínosům a rizikům stěhování, úpravám předchozích dohod a ochraně práv rodičů.

Ústavní soud se ztotožňuje s městským soudem, že obvodní soud věc neprojednal v souladu s požadavky na rychlost řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. Městský soud se sice snažil formálně napravit procesní postup a laxnost obvodního soudu, z materiálního hlediska je však jeho rozhodnutí formalistické, přehlíží stav věcí a je zjevně nespravedlivé.

Soud při určování bydliště dítěte musí především posoudit, kde se nachází těžiště jeho života, zhodnotit délku pobytu v daném místě, věk dítěte a jeho individuální situaci. Čím déle dítě žije na určitém místě, tím silnější musí být důvody pro případnou změnu bydliště. Po třech letech pobytu získává fakticita zásadní význam. Městský soud chybně pominul možnost, že se Španělsko stalo obvyklým bydlištěm dětí (dcera tam strávila prakticky celý život), a vycházel výlučně z právního stavu v době podání návrhu. Tím opomněl kritéria judikatury SDEU k určení obvyklého bydliště na základě reálného života dítěte. Při rozhodování má soud zkoumat, zda změna bydliště zlepší životní podmínky dítěte, jak ovlivní jeho vzdělání, sociální vazby, kulturní zázemí, zdravotní péči a výkon rodičovských práv obou rodičů. Dále má zohlednit vývojovou fázi dítěte a jeho názor, pokud je dostatečně zralé. Městský soud kritéria buď vůbec nezohlednil, nebo se jimi zabýval povrchně a formalisticky. Neoprávněně také přisoudil rozhodující váhu původnímu úmyslu rodičů, přestože určení obvyklého bydliště dítěte závisí především na objektivních okolnostech. Nevypořádal se ani s rozparem mezi úmyslem a pozdějším faktickým usazením dětí ve Španělsku.

Ústavní soud kritizoval přístup městského soudu, který nezohlednil faktický nezájem otce o péči a nepochopil komplexnost vztahů v rodině. Otec, přestože plní vyživovací povinnost, neprojevuje zájem o rodičovské povinnosti nebo styk s dětmi. Jeho motivace pro určení bydliště dětí v České republice se spíše zaměřuje na zabránění jejich pobytu v Itálii než na jejich nejlepší zájem. Městský soud tedy klíčová kritéria pro určení bydliště dětí neposoudil.

Rozhodnutí však nebylo překvapivé, jak namítala stěžovatelka, protože měla možnost přizpůsobit svou obranu dané právní kvalifikaci. Předmětem poučovací povinnosti soudu není informace o tom, jak miní rozhodnout, ale na základě jakých právních norem tak učiní.

Napadeným rozhodnutím tedy městský soud porušil právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny ve spojení s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Ústavní soud proto jeho rozhodnutí zrušil.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Veronika Křestánová. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

IV. ÚS 2749/23

26. 3. 2025

Vyhověno

Odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost

Baxa Josef

Nejvyšší soud a nesprávné odmítnutí dovolání při sčítání peněžitých nároků

Pokud Nejvyšší soud odmítne dovolání jako ze zákona nepřipustné dle § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu proto, že se peněžitě plnění skládá z více nároků, které samostatně nepřevyšují 50 000 Kč, a zároveň nevysvětlí, proč jde o nároky s odlišným skutkovým základem nebo proč se dovolání netýká právní otázky společné těmto nárokům, porušuje právo dovolatele na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí a přístup k soudu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky P. O. zrušil IV. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 26. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 1691/2023-232 ze dne 28. 7. 2023 pro rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny. Ve zbylém rozsahu ústavní stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Narativní část

Stěžovatelka utrpěla úraz v mateřské škole. Po vedlejší účastnici proto žalobou žádala zaplacení částky 98 000 Kč jako náhrady škody za újmu na zdraví. Uplatnila tři samostatné nároky: bolestné ve výši 45 000 Kč, náhradu za ztížení společenského uplatnění ve výši 50 000 Kč a náhradu nákladů spojených s vypracováním znaleckého posudku ve výši 3 000 Kč. Okresní soud žalobu zamítl, neboť neshledal porušení povinnosti náležitého dohledu ze strany vedlejší účastnice ani zavinění. Krajský soud rozhodnutí okresního soudu potvrdil a změnil pouze výrok o nákladech řízení. Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatelky jako nepřipustné podle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř., protože každý z jednotlivých uplatněných nároků nepřesáhl zákonnou hranici 50 000 Kč a přípustnost dovolání bylo nutné posuzovat zvlášť pro každý z nich.

Stěžovatelka namítala, že stát s ní zacházel nerovně, protože jako řádně mateřské školy nemohla uplatnit příznivější režim odpovědnosti za újmu podle § 391 odst. 2 zákoníku práce ve znění účinném do 31. 5. 2020, který se vztahoval jen na žáky základních škol, a musela se domáhat náhrady škody podle občanského zákoníku.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud přezkoumal, zda Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatelky jako nepřipustné ústavně souladným způsobem, ačkoli stěžovatelka otázku výslovně nezpochybnila. Důsledky odmítnutí dovolání závisí na jeho důvodu, přičemž k porušení práva na přístup k soudu dojde tehdy, pokud Nejvyšší soud odmítne dovolání ze zákonného důvodu, který nebyl dán.

Při posuzování výluky z přípustnosti dovolání podle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. je nutné zohlednit rozsudek velkého senátu Nejvyššího soudu č. j. 31 Cdo 1178/2023-31, který sjednocuje výklad tohoto ustanovení v návaznosti na judikaturu Ústavního soudu. Nejvyšší soud podle něj posuzuje samostatnost jednotlivých nároků vždy odděleně, pokud vycházejí z odlišného skutkového základu, i když je žalobce uplatnil v jednom řízení. Ústavní soud tento přístup potvrdil jako ústavně konformní a příznivější pro dovolatele. Pokud však dovolání směřuje proti rozhodnutí, jehož předmětem je souhrn nároků převyšující 50 000 Kč, vycházejí z téhož skutkového základu a spojuje je společná právní otázka, omezení přípustnosti dovolání podle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. se neuplatní. V případě pochybností je třeba rozhodnout ve prospěch přípustnosti dovolání.

Stěžovatelka napadla dovoláním rozsudek krajského soudu, který řešil tři podlimitní nároky v celkové výši přesahující 50 000 Kč. Nejvyšší soud dovolání odmítl s odkazem na výluky podle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Nevysvětlil, proč se neuplatní výjimka pro pracovněprávní vztahy, ani neposoudil, zda právní otázka vznesená stěžovatelkou je těmto nárokům společná. Přípustnost dovolání posuzuje Nejvyšší soud z úřední moci a dovolatelé nemusejí uvádět, proč jimi uplatněný nárok není bagatelní.

Nejvyšší soud uvedeným postupem porušil právo stěžovatelky na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí a na přístup k soudu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto jeho rozhodnutí zrušil. Ve zbylém rozsahu ústavní stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Josef Baxa. Soudce Josef Fiala uplatnil odlišné stanovisko pouze k výroku II nálezu, kterým Ústavní soud zrušil napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu.

IV. ÚS 2940/24

5. 3. 2025

Vyhověno

Odmítnuto pro nepřipustnost

Hulmák Milan

Nesprávné odmítnutí dovolání Nejvyšším soudem

Odmítne-li Nejvyšší soud dovolání z důvodu, který ve skutečnosti nebyl naplněn, porušuje právo dovolatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky obchodní společnosti EOP Distribuce, a.s. zrušil IV. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 5. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Nejvyššího soudu č. j. 33 Cdo 289/2024-277 ze dne 31. 7. 2024 pro rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny. Ve zbylém rozsahu ústavní stížnost odmítl pro nepřipustnost.

Narativní část

Stěžovatelka požadovala po vedlejších účastnících náhradu nákladů na odstranění zařízení pro dodávku tepla. Obvodní soud žalobě částečně vyhověl a přiznal jí částku 199 448 Kč s úroky, zbytek nároku zamítl. Městský soud rozsudek změnil a žalobu zamítl v celém rozsahu. Uvedl, že vedlejší účastník není pasivně věcně legitimován, neboť stěžovatelka měla smluvní vztah s jinou společností a nárok podle § 77 odst. 5 energetického zákona lze uplatnit jen vůči smluvnímu odběrateli. Tím však vedlejší účastník nebyl. Městský soud nad rámec uvedl, že stěžovatelka navíc neunesla důkazní břemeno ohledně účelně vynaložených nákladů, jejich rozsahu a příčinné souvislosti s odpojením vedlejšího účastníka od centrálního zdroje tepla.

Nejvyšší soud odmítl dovolání jako nepřipustné, neboť stěžovatelka nenapadla všechny právní závěry, na nichž městský soud své rozhodnutí založil. Městský soud dle Nejvyššího soudu žalobu zamítl jednak z důvodu nedostatku pasivní věcné legitimace vedlejšího účastníka, jednak proto, že stěžovatelka neprokázala rozsah, výši, účelnost vynaložených nákladů, ani jejich příčinnou souvislost. Každý z těchto právních závěrů samostatně ob stojí jako důvod pro zamítnutí žaloby. Dovolání nemůže vést ke zrušení napadeného rozhodnutí, pokud dovolatel napadne jen jeden z více samostatně stojících právních závěrů, na nichž rozhodnutí spočívá.

Stěžovatelka tvrdila, že městský soud posuzoval pouze otázku pasivní legitimace. Nedostatečné zjištění skutkového stavu nemůže být důvodem pro zamítnutí žaloby.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny se vztahuje i na řízení o dovolání. Ústavní soud zkoumá, zda byl důvod nepřipustnosti dovolání naplněn a zda jsou v rozhodnutí Nejvyššího soudu uvedeny konkrétní důvody pro jeho odmítnutí pro nepřipustnost.

Nejvyšší soud opakovaně judikuje, že pokud rozsudek odvolacího soudu spočívá na více právních závěrech, které samostatně vedou k zamítnutí žaloby, dovolání není přípustné, pokud dovolatel nezpochybní všechny tyto závěry. Dovolací soud je vázán uplatněnými dovolacími důvody včetně jejich obsahového vymezení a napadené rozhodnutí nemůže přezkoumat z jiných důvodů než těch, které dovolatel uplatnil. Taková situace nastala podle Nejvyššího soudu i v nyní posuzovaném případě. V napadeném rozhodnutí konstatoval, že rozsudek městského soudu spočíval na dvou právních závěrech, z nichž každý samostatně vedl k zamítnutí žaloby: 1) vedlejší účastník není pasivně věcně legitimovaný a 2) stěžovatelka neprokázala rozsah a výši nákladů ani příčinnou souvislost. Stěžovatelka však v dovolání zpochybnila pouze první závěr, což vedlo k odmítnutí dovolání pro nepřipustnost.

Uvedený závěr Nejvyššího soudu, že městský soud rozhodl na základě dvou právních závěrů, je nesprávný. Jediným rozhodujícím závěrem bylo, že vedlejší účastník není pasivně věcně legitimovaný. Městský soud nad rámec tohoto závěru pouze vytkl obvodnímu soudu neúplné dokazování, ale tato situace neospravedlňuje zamítnutí žaloby. Pokud by městský soud dospěl k závěru, že vedlejší účastník je pasivně legitimovaný, měl by doplnit dokazování podle § 213 o. s. ř., případně věc vrátit obvodnímu soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud tím, že odmítl stěžovatelčino dovolání z důvodu, který ve skutečnosti nebyl naplněn, porušil její právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto jeho rozhodnutí zrušil. Ve zbylém rozsahu ústavní stížnost odmítl pro nepřipustnost.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Milan Hulmák. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

II. ÚS 1186/24

5. 3. 2025

Vyhověno

Šámal Pavel

Zachování restitučního nároku v případě žádosti restituentů o finanční náhradu a jejího přijetí v určité výši

Pokud soud z hlediska práva na ochranu a uspokojení restitučního nároku činí rozdíl mezi oprávněnými osobami, které žádají o naturální náhradu dle § 11a odst. 1 zákona o půdě, a oprávněnými osobami, které žádají o finanční náhradu dle § 16 odst. 1 zákona o půdě, porušuje jejich právo na rovnost zaručené článkem 1 Listiny základních práv a svobod.

Žádostí o finanční náhradu dle § 16 odst. 1 zákona o půdě a jejím poskytnutím v částečné výši restituční nárok nezaniká, nebyl-li zjištěn jednoznačný projev vůle oprávněné osoby se zbytku restitučního nároku vzdát. Pokud obecný soud v takovém případě považuje restituční nárok oprávněné osoby za vypořádaný a zaniklý, porušuje její právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na ochranu legitimního očekávání, že její restituční nároky budou uspokojeny v zákonem stanoveném rozsahu dle článku 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky Heleny Špatzové zrušil II. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 5. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 78/2024-202 ze dne 13. 2. 2024, rozsudek Krajského soudu v Brně č. j. 19 Co 30/2023-166 ze dne 27. 9. 2023 a rozsudek Okresního soudu v Hodoníně č. j. 13 C 122/2022-144 ze dne 13. 12. 2022 pro rozpor s čl. 1, čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

Narativní část

Zesnulý manžel stěžovatelky (stěžovatel) byl v roce 2010 jako restituent podle zákona o půdě uspokojen se svým nárokem na poskytnutí peněžité náhrady podle § 16 odst. 1 zákona o půdě částkou ve výši 29 9494, 40 Kč. Na základě nově zpracovaných znaleckých posudků však zjistil, že cena odňatého pozemku jeho právním předchůdcům byla vyšší (2 585 750 Kč), neboť v době přechodu na stát byl vyvlastněný pozemek určen k výstavbě obytného souboru Černý Most II, ačkoli byl původně evidován jako pozemek zemědělský. Přecenění restitučního nároku však Česká republika – Státní pozemkový úřad (vedlejší účastnice) odmítla.

Stěžovatel se proto obrátil na soud se žalobou o nahrazení projevu vůle vedlejší účastnice k uzavření smlouvy o bezúplatném převodu zemědělských náhradních pozemků. Obecné soudy jeho žalobu zamítly s odůvodněním, že jeho restituční nárok na náhradu za nevydaný pozemek podle zákona o půdě stát vypořádal a zanikl tím, že mu vedlejší účastnice poskytla částečnou náhradu. Navíc jeho právo na přecenění restitučního nároku podléhá promlčení. Dovolání stěžovatele Nejvyšší soud odmítl jako nepřipustné. Jelikož stěžovatel v průběhu řízení o ústavní stížnosti zemřel, Ústavní soud v řízení nadále pokračoval s jeho pozůstalou manželkou jakožto dědičkou a správkyní pozůstalosti.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Obecné soudy při svém rozhodování vycházely zejména z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 974/2023. Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2763/23 však daný rozsudek zrušil. Jelikož v něm byl řešen typově shodný případ jako v nyní posuzované věci, jsou závěry obsažené v uvedeném nálezu (stejně tak i v nedávném nálezu sp. zn. III. ÚS 3111/23) použitelné i na případ stěžovatele. Ústavní soud si je vědom, že obecné soudy v předmětné věci rozhodovaly dříve než výše odkazované nálezy, nicméně ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy je i samotný Ústavní soud při svém dalším rozhodování těmito nálezy vázán.

Ústavní soud zopakoval, že obecné soudy nemohou činit rozdíly mezi restituenty, jimž byla v minulosti poskytnuta naturální a peněžitá náhrada, neboť odlišné zacházení s těmito skupinami nemá žádný legitimní důvod a je rozporné s článkem 1 Listiny. Přitom platí, že žádostí o finanční náhradu podle § 16 odst. 1 zákona o půdě a jejím poskytnutím v neúplné výši restituční nárok nezaniká, nebyl-li zjištěn jednoznačný projev vůle oprávněné osoby se zbytku restitučního nároku vzdát. V případě zjištění takové vůle je třeba vzhledem k okolnostem věci posoudit, zda jí lze přiznat příslušné právní účinky.

Původnímu stěžovateli vznikl nárok podle zákona o půdě na odškodnění za nevydaný pozemek. Přitom nárok byl od počátku oceněn chybně, protože nevydané pozemky byly oceněny jako zemědělské, ačkoli při přechodu na stát byly určeny k zástavbě (bytového komplexu). Je proto nezbytné poskytnout odpovídající náhradu, nikoliv hledat způsoby, jak mu v poskytnutí zákonem stanovené náhrady zabránit. Nelze také pominout, že vedlejší účastnice rozhodla o vydání nároku až po zhruba 16 letech od uplatnění nároku.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

Ústavní soud uzavřel, že pokud obecné soudy původnímu stěžovateli upřely právo na uspokojení jeho restitučního nároku jen na základě toho, že mu byla v minulosti za tento nárok poskytnuta peněžitá náhrada v nesprávně nižší výši, čímž byl bezdůvodně znevýhodněn oproti restituentům s poskytnutou naturální náhradou, došlo k porušení práva stěžovatele (resp. nynější stěžovatelky) na rovnost podle článku 1 Listiny, právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a svobod a právo na ochranu legitimního očekávání podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

Soudcem zpravodajem v dané věci byl Pavel Šámal. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

I. ÚS 2891/24

12. 3. 2025

Zamítnuto

Langášek Tomáš

Odvolání nezletilého proti rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy; OSPOD jako opatrovník

Ustanovení § 469 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních je ústavně konformně potřeba vykládat tak, že kolizním opatrovníkem nelze jmenovat příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí ani v těch případech, kdy sice nepodal výslovně návrh na zahájení řízení, ale fakticky řízení inicioval přípisem, který obsahově splňuje náležitosti návrhu a zjevně směřuje k zahájení takového řízení.

Odmítne-li obecný soud odvolání nezletilého proti rozhodnutí, kterým mu byla nařízena ústavní výchova, jako podané osobou zjevně neoprávněnou, aniž by zvažoval, zda je projednání odvolání v nejlepším zájmu nezletilého, postupuje v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 12. 3. 2025 zamítl I. senát Ústavního soudu návrh stěžovatelky D. K. a nezletilého stěžovatele D. K. na zrušení rozsudku Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci č. j. 70 Co 116/2024-2097 ze dne 24. 7. 2024 a rozsudku Okresního soudu v Olomouci č. j. 0 P 699/2004-2028, 36 P a Nc 253/2023, 36 P a Nc 32/2024 ze dne 20. 2. 2024.

Narativní část

Okresní soud nařídil nezletilému stěžovateli ústavní výchovu na jeden rok a rozhodl o jeho umístění do konkrétního zařízení; zároveň tento výrok vyslovil jako předběžně vykonatelný. Dále zrušil pěstounskou péči, do které byl nezletilý svěřen stěžovatelce (jeho babičce), a zrušil výživné dříve stanovené otci. Zahájení řízení z moci úřední předcházel přípis Magistrátu města Olomouc (OSPOD), v němž tento orgán popsal situaci v rodině a dal soudu na zvážení, zda by ve vztahu ke stěžovatelce nebylo vhodné přijmout odpovídající opatření. Pro řízení okresní soud jmenoval nezletilému kolizního opatrovníka – statutární město Olomouc. Proti rozhodnutí okresního soudu se společně odvolali oba stěžovatelé. Odvolání nezletilého krajský soud odmítl jako podané osobou zjevně neoprávněnou, stěžovatelčině odvolání nevyhověl. Krajský soud se v odvolacím řízení věcně zabýval odvolacími námitkami obou stěžovatelů a zjišťoval i názor

nezletilého, kterého vyslechl. S námitkou, že OSPOD neměl být jmenován kolizním opatrovníkem, jelikož podal podnět k zahájení řízení, a byl tak ve střetu zájmů, že neztotožnil, jelikož podnět není návrhem na zahájení řízení. Uzavřel, že nařízení ústavní výchovy bylo v zájmu nezletilého, přičemž neexistovalo žádné jiné alternativní řešení situace.

Stěžovatelé v ústavní stížnosti především namítali, že nezletilý nebyl v řízení řádně zastoupen a že mu soudy odmítnutím odvolání odepřely přístup k soudu. Soudy nezohlednily zvláštní povahu příbuzenské pěstounské péče a zvolily ústavní výchovu, již došlo k neoprávněnému zbavení osobní svobody nezletilého.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud předně neodmítl ústavní stížnost nezletilého pro neoprávněnost navrhovatele. Zohlednil naopak svou předchozí praxi, kdy v určitých případech akceptoval ústavní stížnosti nezletilých v obdobném věku (nynějšímu stěžovateli bylo 15 let). Přihlédl i k jedné z námitek zpochybňujících účinné zastoupení nezletilého kolizním opatrovníkem. Co se týče posouzení přípustnosti ústavní stížnosti, uvedl, že ačkoliv některé ze stížnostních námitek měly být uplatněny v žalobě pro zmatečnost, ústavní stížnost přesahovala zájmy stěžovatelů, a proto bylo namístě ji projednat.

Podle § 469 odst. 2 z. ř. s. platí, že opatrovníkem nelze jmenovat OSPOD, který podal návrh na zahájení řízení. Ze znění ustanovení nicméně podle Ústavního soudu nelze automaticky vyloučit přípisy, které tyto orgány zasílají soudům, jen proto, že „oficiálně“ nejsou návrhem. Úkon se posuzuje podle svého obsahu bez ohledu na označení, a proto pokud by přípis fakticky splňoval náležitosti návrhu a zjevně směřoval k zahájení řízení, bylo by třeba jej za návrh považovat.

V posuzované věci OSPOD inicioval řízení tím, že okresnímu soudu zaslal výše zmíněný přípis, v němž navrhoval uložení opatření stěžovateli. Nesměřoval jím však vůči nezletilému stěžovateli a ani se v něm nedotkl možnosti nařízení ústavní výchovy. V tomto ohledu tak šlo skutečně jen o podnět, nikoliv – formálně ani obsahově – o návrh na zahájení řízení, a soudy proto v tomto ohledu nepochybily.

Nutnost kasačního zásahu Ústavní soud neshledal ani v případě postupu soudů, jímž došlo k odmítnutí odvolání nezletilého pro jeho neoprávněnost. Ačkoliv krajský soud pochybil, nepřihlédl-li v rozporu se zásadou nejlepšího zájmu dítěte k odvolání nezletilého a vůbec ho blíže nehodnotil, porušil jeho právo na přístup k soudu pouze formálně. Tím, že projednal odvolání stěžovatelky, se fakticky vypořádal i s argumentací nezletilého, neboť jejich odvolací důvody a námitky byly totožné. Krajský soud námitky stěžovatelky posuzoval dostatečně, a to i z pohledu nezletilého, kterého vyslechl a umožnil mu se vyjádřit. Jeho procesním právům, zejména s ohledem na přístup k odvolacímu soudu, tedy bylo učiněno zadost.

K samotnému nařízení ústavní výchovy Ústavní soud zdůraznil, že jde o opatření výchovné, nikoliv represivní, a lze k němu přistoupit pouze, je-li to v zájmu dítěte. Jde o opatření, které je až posledním možným řešením, a rozhodující soud proto musí zvažovat případné alternativy, zejména svěřením do péče jiné blízké osoby. Rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy se musí opírat o dostatečně pádné argumenty, musí být v souladu se zákonem, sledovat legitimní cíl a být nezbytné. Těmto požadavkům soudy v nynější věci dostaly a Ústavní soud v jejich postupu ani odůvodnění neshledal zásadní nedostatky.

S ohledem na výše uvedené Ústavní soud zamítl ústavní stížnost jako nedůvodnou. Připomněl však, že soudy se při případném rozhodování o zrušení nebo o pokračování ústavní výchovy musí řídit principy shrnutými v tomto nálezu. Musí vzít v potaz její povahu krajního prostředku a dbát požadavků při vědomí toho, že jde o institut zasahující do osobní svobody jednotlivce.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Tomáš Langášek. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

II. ÚS 1309/24

5. 3. 2025

Vyhověno

Odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost

Ronovská Kateřina

Kontradiktornost řízení před Nejvyšším soudem v trestní věci: nezaslání vyjádření státního zástupce k replice obhajobě

Pokud Nejvyšší soud nezašle vyjádření státního zástupce k dovolání k replice obhajobě, porušuje tím právo dovolatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod i jeho právo vyjádřit se ke všem prováděným důkazům zaručené čl. 38 odst. 2 Listiny.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele J. S. zrušil II. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 5. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Nejvyššího soudu č. j. 3 Tdo 554/2023-1774 ze dne 7. 2. 2024 pro rozpor s čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny. Ve zbývajících částech ústavní stížnosti odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Narativní část

Obvodní soud odsoudil stěžovatele za zločin podílnictví. Za spáchání mu uložil trest odnětí svobody v trvání tří let s podmíněným odkladem a peněžitý trest. Stěžovatelovo odvolání proti rozsudku obvodního soudu městský soud zamítnul. Proti tomuto usnesení podal stěžovatel dovolání, které Nejvyšší soud napadeným usnesením odmítl jako zjevně neopodstatněné.

Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal zejména extrémní nesoulad právních závěrů se skutkovými zjištěními, resp. vykonanými důkazy. Podle něj nebyl řádně zjištěn a prokázán tzv. zdrojový trestný čin a kdo ho spáchal. Postup obecných soudů je podle stěžovatele v rozporu s principem legality trestního práva a presumpcí nevin, resp. zásadou *in dubio pro reo*. Nejvyššímu soudu pak vytýká porušení rovnosti účastníků řízení a zásady kontradiktornosti řízení, neboť poté, co doplnil své dovolání o další dovolací důvody a repliku k prvnímu vyjádření Nejvyššího státního zastupitelství (NSZ), mu Nejvyšší soud nezaslal k vyjádření druhé vyjádření NSZ (dále také „předmětné vyjádření“), které se týkalo vypořádání námitek z doplnění dovolání, přičemž obsah předmětného vyjádření ovlivnil rozhodnutí Nejvyššího soudu.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud se předně zabýval námitkou stěžovatele, podle níž v řízení před Nejvyšším soudem došlo k porušení zásady rovnosti účastníků řízení a principu kontradiktornosti řízení, kdy stěžovatel nemohl na obsah vyjádření státního zástupce NSZ k jeho dovolání reagovat ještě před rozhodnutím Nejvyššího soudu, neboť mu jej soud nezaslal k replice. Odkazem na relevantní judikaturu Evropského soudu pro lidská práva i svoji vlastní shledal, že princip rovnosti účastníků řízení a související zásada kontradiktornosti řízení se v trestním řízení uplatní také při rozhodování o dovolání.

Přitom nezaslání vyjádření státního zástupce dovolateli k replice, pokud dovolací soud nerozhodnul ve prospěch dovolatele, může mít za následek porušení základního práva na soudní ochranu (viz nálezy sp. zn. I. ÚS 3235/15).

Ústavní soud zjistil, že z předmětného vyjádření je patrné, že se státní zástupkyně NSZ podrobně věnovala hodnocení stěžovatelovy dovolací argumentace a přitom nezaslané vyjádření ovlivnilo rozhodnutí Nejvyššího soudu s negativním dopadem pro stěžovatele. Ústavní soud v tomto kontextu odkázal na výše citovaný nálezy a zopakoval, že na dovolací řízení není možné nahlížet jako na prostor pro autoritativní doktrinární výklady sporných právních otázek, nýbrž jde primárně o řízení soudní, ve kterém soud nalézá právo v aktivní součinnosti se stranami v souladu s principy rovnosti stran a kontradiktornosti řízení. Argumentace stran je pro posuzování dovolání klíčová a nenahraditelná, a proto musí soud stranám dát adekvátní prostor pro vyjádření a reakci na stěžejní argumenty protistran. Nezaslání předmětného vyjádření státního zástupce k dovolání k replice obhajobě tak vedlo k porušení základního práva stěžovatele na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny) a práva vyjádřit se ke všem prováděným důkazům (čl. 38 odst. 2 Listiny).

Vzhledem k uvedeným závěrům se Ústavní soud podrobněji nezabýval další argumentací stěžovatele, neboť úkolem Nejvyššího soudu bude v dovolacím řízení dát stěžovateli příležitost přednést své námítky vůči předmětnému vyjádření NSZ k dovolání. Nejvyšší soud pak musí opět, s přihlédnutím k případné replice, posoudit stěžovatelovu argumentaci.

Ústavní soud však stěžovateli přisvědčil v tom, že – nehledě na výše uvedené pochybení – není z rozhodnutí Nejvyššího soudu zcela jasné, jak se vypořádal se stěžovatelovými námitkami k naplnění skutkové podstaty trestného činu podílnictví podle § 214 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, účinného do 31. 1. 2019. Pro závěr o naplnění skutkové podstaty trestného činu podílnictví je nutné předchodí spáchání konkrétního zdrojového trestného činu, kdy samotný trestný čin podílnictví se pak považuje za subsekventní, vyžadující pro svou trestnost existenci predikativního trestného

činu. V judikatuře Nejvyššího soudu k této otázce existují rozdílné názory (včetně rozhodnutí, která požadavek zjištění přesného zdrojového trestného činu relativizují). Proto Nejvyšší soud vyzval ke zvážení, zda není namístě využít postup podle § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích, tedy postoupení věci velkému senátu.

Ústavní soud uzavřel, že úkolem Nejvyššího soudu nyní bude vypořádat stěžovatelovu dovolací argumentaci, včetně jednoznačného vypořádání stěžovatelovy námitky naplnění všech znaků skutkové podstaty trestného činu podílnictví.

I. ÚS 244/24

6. 3. 2025

Vyhověno

Jirsa Jaromír

Pravidla dokazování a procesní povinnosti odvolacího soudu

Hodnotí-li odvolací soud nalézacím soudem provedené důkazy jinak, aniž by dokazování zopakoval, postupuje v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Neposkytne-li odvolací soud účastníkovi řízení dostatečný procesní prostor k dotvrzení relevantních skutečností a navržení odpovídajících důkazů, přestože oproti nalézacímu soudu změnil právní názor, v důsledku kterého účastník již neunáší břemeno tvrzení, poruší zásadu rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele Miroslava Štukavce zrušil I. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 6. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozsudek Krajského soudu v Brně č. j. 38 Co 20/2022-227 ze dne 22. 3. 2023 pro porušení čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny. Spolu s ním zrušil i usnesení Nejvyššího soudu č. j. 27 Cdo 2264/2023-270 ze dne 26. 10. 2023.

Narativní část

Stěžovatel a jeho nyní již zesnulá manželka uzavřeli kupní smlouvu s vedlejší účastnicí, kterou na ni převedli své vlastnické právo k pozemku. Manželé dále vlastnili dva sousední pozemky. Následně se žalobou domáhali nahrazení projevu vůle vedlejší účastnice, a to jednak k uzavření smlouvy o zřízení služebnosti inženýrských sítí ve prospěch pozemků manželů, jednak k uzavření kupní smlouvy, kterou by se nově oddělená část prodaného pozemku převedla zpět na manžele. Žádali i uložení povinnosti vedlejší účastnici zřídit přípojku elektřiny a plynu a zajistit přepojení stávajících rozvodů tepla pro pozemky manželů.

Okresní soud žalobě vyhověl. Krajský soud napadeným rozsudkem rozhodnutí okresního soudu změnil a žalobu zamítl. Souhlasil sice, že smluvní strany uzavřely smlouvy o smlouvě budoucí ohledně zřízení služebnosti inženýrských sítí i kupní smlouvy ohledně části pozemku a činily aktivní kroky k uzavření.

S ohledem na zásadu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů ústavní stížnost směřující proti rozsudku obvodního soudu a usnesení městského soudu odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný.

Soudkyní zpravodajkou v dané věci byla Kateřina Ronovská. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

Na rozdíl od okresního soudu však uzavřel, že manželé nevyzvali vedlejší účastnici k uzavření smluv v jednorroční lhůtě, a její povinnost uzavřít smlouvy proto zanikla. Za takovou výzvu podle krajského soudu nebylo možno považovat faktické jednání účastníků směřující k uzavření smluv. Nejvyšší soud dovolání stěžovatele odmítl částečně pro vady, částečně jako nepřipustné.

V ústavní stížnosti stěžovatel namítl, že soudy nevzaly v úvahu smysl ujednání smluvních stran a zasáhly do jeho vlastnického práva. Krajský soud svůj odlišný právní názor ohledně požadované formy výzvy stěžovateli nepředestřel, a on na něj proto nemohl reagovat. Rozhodnutí krajského soudu je rovněž nedostatečně odůvodněné a nepředvídatelné.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Dle Ústavního soudu krajský soud pochybil ve třech rovinách – zaprvé, v otázce existence ústní výzvy k uzavření smluv zhodnotil provedené důkazy jinak než okresní soud bez zopakování dokazování. Zadruhé, neposkytl stěžovateli prostor k dotvrzení relevantních skutečností a navržení důkazů. Zatřetí, své rozhodnutí odůvodnil nepřezkoumatelným způsobem.

K prve uvedenému pochybení lze doplnit, že odvolací soud může v odvolacím řízení zopakovat dokazování;

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

zopakovat jej musí, pokud dle něj lze dospět k jinému skutkovému zjištění, než učinil nalézací soud. Postup, kdy by odvolací soud hodnotil důkazy jinak než soud prvního stupně, aniž by je sám provedl, je nepřipustný.

V posuzované věci okresní soud založil svůj vyhovující rozsudek na závěru o existenci ústní výzvy k uzavření údajných budoucích smluv, což podpořil řadou důkazů. Krajský soud dospěl k opačnému závěru, neuvedl nicméně, na základě hodnocení jakých z jím provedených důkazů tak učinil, resp. dokazování v tomto směru nezopakoval.

K druhému pochybení Ústavní soud uvedl, že zásada rovnosti stran obecně zahrnuje rovnost břemen, která řízení na účastníky klade. Jejich povinností je tvrdit rozhodné skutečnosti a navrhnout důkazy k jejich prokázání, přičemž neplní-li tuto povinnost, musí je soud poučit a dát jim reálnou šanci k nápravě.

Hodnotil-li krajský soud požadavky na formu výše zmíněné výzvy odlišně od okresního soudu, měl stěžovateli dát předvídatelně najevo, že neunáší břemeno tvrzení, a poskytnout mu prostor na tuto situaci reagovat.

Takto však krajský soud nepostupoval, čímž porušil zásadu předvídatelnosti rozhodování a rovnosti účastníků řízení.

Konečně krajský soud řádně neodůvodnil závěr týkající se neplatnosti údajně sjednaných smluv o smlouvách budoucích. Jeho rozhodnutí bylo v této části vnitřně rozporné, nelogické a ve svém důsledku nepřezkoumatelné.

S ohledem na uvedené odvolací soud porušil základní právo stěžovatele na soudní ochranu ve spojení se zásadami rovnosti účastníků řízení a předvídatelnosti řízení dle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 37 odst. 3 Listiny. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a rozsudek krajského soudu zrušil. Zrušil též na něj navazující usnesení Nejvyššího soudu.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Jaromír Jirsa. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

II. ÚS 3014/22

12. 3. 2025

Vyhověno

Řepková Dita

Právo znalce vyjádřit se k změněnému názoru odvolacího soudu při rozhodování o znalečném

Pokud soud v odvolacím řízení nenařídí jednání, v němž podstatným způsobem sníží výši znalečného z důvodů neuplatněných v odvolání, nebo neumožní znalci vyjádřit se k důvodům jeho rozhodnutí, dojde k porušení práva znalce na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a práva vyjádřit se k věci podle čl. 38 odst. 2 Listiny.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelů PhDr. Jiřího Závory, Ph.D. et Ph.D., a Mgr. Hany Sirotkové zrušil II. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 12. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci č. j. 36 Co 133/2022-192 ze dne 26. 7. 2022 pro rozpor s čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

Narativní část

Okresní soud stěžovatele ustanovil jako znalce v opatrovnickém řízení. V následné komunikaci soud informovali o tom, že vypracování posudku může být náročnější i nákladnější. Spolu s vypracovaným posudkem soudu zaslali vyúčtování své odměny, přičemž první stěžovatel znalečné vyčíslil na celkovou částku 74 921 Kč včetně DPH a druhá stěžovatelka na celkovou částku 30 342 Kč.

Okresní soud rozhodl o znalečném tak, že vyúčtované znalečné obou stěžovatelů paušálně snížil o 40 %. Snížení částky odůvodnil zejména nepřiměřeností počtu hodin, které stěžovatelé vykážali, přičemž vyšel ze srovnání s jinými znaleckými posudky ve stejných oborech. Proti tomuto usnesení okresního soudu podali stěžovatelé odvolání.

Krajský soud přisvědčil odvolací argumentaci stěžovatelů, že okresní soud postupoval nesprávně, když jejich odměnu krátil paušálně o 40 %. Přistoupil proto k vlastnímu výpočtu a posouzení jednotlivých úkonů; vycházel přitom ze srovnání výše znalečného ve stejných oborech i vyjádření ostatních účastníků řízení. Krajský soud napadeným usnesením rozhodnutí okresního soudu změnil tak, že stěžovateli přiznal znalečné v celkové výši 37 350 Kč (tedy necelých 50 % jím

vyúčtované částky) a stěžovatelce přiznal znalečné v celkové výši 24 142 Kč (tedy necelých 80 % z jí vyúčtované částky). Stěžovatelé v ústavní stížnosti namítali, že postup krajského soudu zasáhl do jejich majetkových práv i práva vyjádřit se k věci; namítali rovněž porušení zásady zákazu *reformationis in peius*.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud odkázal na svoji předchozí judikaturu (zejména nález sp. zn. III. ÚS 910/16), z níž vyplývá požadavek na konání jednání v případě rozhodování o znalečném, pokud odvolací soud sám rozhoduje o jeho snížení. Z citovaného nálezu vyplývá i požadavek na konání jednání v případech, kdy soud sám rozhoduje o znalečném na základě důvodů neuplatněných v odvolání, tak, aby znalci měli efektivní možnost bránit svá práva. Závěry lze aplikovat také v nyní projednávané věci tím spíše, že krajský soud znalečné stěžovatelů snížil na základě jejich vlastního odvolání.

Ústavní soud uvedl, že krajský soud změnil na základě odvolání stěžovatelů rozhodnutí okresního soudu o znalečném tak, že jednomu z nich znalečné ještě dále snížil, tedy na základě jeho odvolání změnil znalečné v jeho neprospěch. Přitom vycházel z vyjádření, která mu další účastníci řízení zaslali po podání odvolání a odvolatelé tak neměli možnost se k těmto podkladům vyjádřit. Takový postup je však v rozporu s právem na soudní ochranu a spravedlivý proces i ustálenou judikaturou Ústavního soudu. Z ní vyplývá, že pokud znalec disponuje právem na podání odvolání proti rozhodnutí o znalečném, musí být vybaven stejnými procesními právy, jaká zákon přiznává účastníkům, aby nebyl v odvolacím řízení oproti účastníkům znevýhodněn (nález sp. zn. IV. ÚS 998/20).

Ohledně námitky stěžovatelů o porušení zásady zákazu *reformationis in peius* (tj. změně nákladů civilního řízení odvolacím soudem v neprospěch odvolatele) Ústavní soud odkázal na nedávné stanovisko pléna (sp. zn. Pl. ÚS-st. 60/24), podle kterého se uvedená zásada při rozhodování o nákladech řízení v rámci občanského soudního řízení neuplatní. Obdobné závěry lze vztáhnout analogicky i na rozhodování o znalečném, které je jednou z položek nákladů řízení.

Ústavní soud uzavřel, že jelikož v postupu krajského soudu shledal procesní pochybení dle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny, nepřistoupil na základě zásady zdrženlivosti k přezkumu substantivního nároku stěžovatelů na znalečné – tj. přezkumu namítaného porušení práva na ochranu majetku a s ním spojeného legitimního očekávání. Řádné stanovení jeho výše bude následně úkolem obecných soudů.

Soudkyní zpravodajkou v dané věci byla Dita Řepková. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

I. ÚS 3241/24

26. 3. 2025

Vyhověno

Odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost

Wintř Jan

Střet staré a nové právní úpravy – zachování vstřícnější lhůty pro podání správní žaloby

Přestože je nepravá retroaktivita procesních norem obecně přípustná, a je také obecným východiskem při časové kolizi dvou právních norem, nelze ji mechanicky prosazovat i v těch situacích, kdy vede k nepoměrně intenzivnějším zásahům do podstaty a smyslu základních práv a svobod, než by vedl výklad prospektivní. Obecné východisko nepravé retroaktivity při absenci přechodných ustanovení nezbavuje obecné soudy povinnosti chránit základní práva (článek 4 Ústavy) a šetřit jejich podstatu a smysl při výkladu a aplikaci podústavního práva (čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod).

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky Ing. Aleny Štemberové Petrářové zrušil I. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 26. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 3 As 183/2024-26 ze dne 7. 11. 2024 pro porušení čl. 36 odst. 1 a 2 ve spojení s čl. 4 odst. 4 Listiny. Návrh na zrušení § 306 zákona č. 283/2021 Sb., stavební zákon, odmítl jako zjevně neopodstatněný.

Narativní část

Stěžovatelka podala ke krajskému soudu žalobu proti rozhodnutí Magistrátu města Plzeň, jímž bylo částečně potvrzeno rozhodnutí Úřadu městského obvodu Plzeň 8 – Černice o žádosti o vydání společného povolení ve věci stavebního záměru Nástavba objektu Plzeň – Černice. Dvouměsíční lhůta k podání správní žaloby stěžovatelce započala oznámením rozhodnutí správního orgánu dne 11. 6. 2024. Ještě než uplynula, nabyl dne 1. 7. 2024 účinnosti § 306 (nového) stavebního zákona, kterým se lhůta pro podání žaloby proti rozhodnutí stavebního úřadu zkracuje na jeden měsíc od oznámení správního rozhodnutí žalobci. Správní soudy novou právní úpravu vyložily tak, že se nepravě retroaktivně vztahuje i na stěžovatelku, a její žalobu proto odmítly jako opožděnou.

V ústavní stížnosti stěžovatelka namítala, že bylo v jejím případě namístež použít obecnou dvouměsíční lhůtu a že výkladem § 306 stavebního zákona, který lhůtu zkrátil, došlo k porušení jejího práva na soudní ochranu. S ústavní stížností spojila návrh na zrušení uvedeného ustanovení.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Podstatou věci byla otázka, zda se v případě časového střetu staré a nové právní úpravy, stanovující délku lhůty pro podání správní žaloby, má nová úprava použít podle principu nepravé retroaktivity také na lhůty započaté ještě za staré právní úpravy, čímž dochází ke zkrácení již započaté lhůty, anebo se má nová úprava použít prospektivně až na lhůty započaté za účinnosti nové úpravy.

Nepravá retroaktivita je obecně přípustná, resp. pouze výjimečně nepřípustná. Její přípustnost platí zejména u procesních norem, kdy se může projevit též u lhůt či dob, které započaly plynout za účinnosti dřívější úpravy, ale do účinnosti nové úpravy ještě neuplynuly. Standard její ústavněprávní únosnosti se pak bude do jisté míry lišit podle toho, zda nepravě retroaktivní řešení zvolil zákonodárce a výslovně ji stanovil v přechodném ustanovení, nebo zda k ní přistoupily soudy výkladem. V situaci, kdy je při absenci přechodných ustanovení vícero možných výkladů, jsou soudy povinny zvolit ten, který lépe šetří podstatu a smysl základních práv a svobod.

Dle Ústavního soudu je při absenci přechodných ustanovení nepravá retroaktivita obecným východiskem a ve většině případů je přirozeným důsledkem přijetí nové právní úpravy. To však neznamená, že její použití nemůže být nikdy protiústavní, jelikož může nastat situace, kdy v konkrétním případě bude její uplatnění zasahovat do základních práv účastníka řízení nepoměrně více než použití prospektivity. V takovém případě je výklad s nepravě retroaktivními účinky nepřípustný.

Poté, co Ústavní soud shrnul právní úpravu, podle níž správní soudy postupovaly (zejména § 306 a 331 stavebního zákona), uzavřel, že na stěžovatelčinu situaci nedopadalo žádné přechodné ustanovení. To ostatně uznaly i správní soudy. Dle nich to však na posouzení věci nemělo vliv. Ústavní soud měl na rozdíl od nich za to, že tato skutečnost byla pro posouzení věci významná – už jen proto, že činila situaci stěžovatelky méně srozumitelnou a délku lhůty hůře předvídatelnou.

Soudy měly v posuzované věci na výběr dvě možnosti intertemporálního řešení – aplikovat nepravou retroaktivitu jako obecné východisko a žalobu odmítnout jako opožděnou, nebo novou právní úpravu použít výhradně prospektivně a žalobu považovat za včasnou.

Ačkoliv Ústavní soud připustil, že v případě prospektivního výkladu bylo nutné zvážit případný zásah do práv jiných osob či účastníků, nenalezl v dané situaci žádná základní práva, která by posouzením žaloby jako včasné byla zasažena být jen srovnatelně intenzivně, jako bylo zasaženo stěžovatelčino právo odmítnutím žaloby pro opožděnost.

Tvrdosti a přísnosti výkladu za použití retroaktivity si byly vědomy i správní soudy, které tuto skutečnost výslovně uznaly. Nevysvětlily však už, proč takový výklad zvolily a proč naopak nezávažily výklad pro stěžovatelku vstřícnější, navíc v situaci, kdy a) absentovalo přechodné ustanovení, b) právo, do jehož podstaty a smyslu bylo zasaženo, bylo základním právem a c) došlo ke zkrácení již vzniklého práva podat žalobu za dříve stanovených podmínek.

Vzhledem k uvedenému Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti a zrušil rozhodnutí Nejvyššího správního soudu pro rozpor s právem stěžovatelky na soudní ochranu a na přezkum zákonnosti rozhodnutí orgánu veřejné moci. Návrh na zrušení § 306 stavebního zákona odmítl jako zjevně neopodstatněný, neboť uvedené ustanovení lze vyložit ústavně souladným způsobem.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Jan Wintr. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

I. ÚS 1927/24

11. 3. 2025

Vyhověno

Langášek Tomáš

Ochrana projevu politické povahy; naplnění znaků trestného činu šíření poplašné zprávy

Při posuzování, zda určitý projev naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu šíření poplašné zprávy dle § 357 trestního zákoníku, musejí orgány činné v trestním řízení vzít v úvahu veškeré znaky tohoto trestného činu včetně nutnosti bezprostředního vážného znepokojení i povahu projevu. V případě politického projevu musejí zohlednit, že se blíží názorovému soudu a jeho pravdivost nelze prokázat. Při posouzení, zda byl projev poplašný ve smyslu trestného činu, je nutné zohlednit i to, že v diskuzích o politických tématech se běžně přehánějí či zveličují.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele L. V. zrušil I. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 11. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Nejvyššího soudu č. j. 8 Tdo 161/2024-342 ze dne 27. 3. 2024, rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 7 To 286/2023-286 ze dne 13. 10. 2023 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 č. j. 9 T 13/2023-240 ze dne 3. 8. 2023 pro porušení čl. 17 odst. 1 a 4 Listiny.

Narativní část

Obvodní soud stěžovatele odsoudil za spáchání přečinu šíření poplašné zprávy, kterého se měl dopustit tým, že v živém vysílání na serveru YouTube a Facebook prohlásil, že česká vláda chce útočit na Ruskou federaci jadernými hlavicemi ze stíhaček a že konkrétní vládní představitelé chtějí rozpoutat válku. Městský soud zrušil rozsudek obvodního soudu pouze ve výroku o trestu, o kterém zároveň nově rozhodl. Nejvyšší soud dovolání stěžovatele odmítl jako zjevně neopodstatněné.

Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal, že výroky byly vytrženy z kontextu, šlo o nadsázku a neprokázalo se, že výroky mohly u veřejnosti vyvolat strach z války.

Také se nelze domnívat, že by mohl disponovat informacemi vojenského zpravodajství jako vládní činitel a informovat o detailech válečného konfliktu.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ochrana poskytovaná čl. 17 odst. 1 a 2 Listiny se vztahuje nejen na projevy, které jsou přijímány příznivě, ale i na ty, které zraňují, šokují nebo znepokojují. Právě tyto projevy budou ochranu potřebovat nejčastěji, neboť svou povahou mohou vzbuzovat tendence veřejné moci či společnosti je omezit.

Omezit svobodu projevu lze pouze zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytné a za podmínky, že sleduje jeden z legitimních cílů dle čl. 17 odst. 4 Listiny. Dochází-li k takovému omezení prostředky trestního práva, musí se tak stát za důsledného respektování principu *ultima ratio*. Tyto zásady platí o to více v případě projevů politické povahy a celospolečenských témat, které požívají nejvyšší ochrany, neboť možnost kohokoliv vyjádřit se beze strachu k věcem veřejným je klíčová pro řádné fungování demokracie.

Jde-li o dezinformace, zejména šířené v online prostředí, Ústavní soud nezpochybnil legitimní zájem státu bránit se jim, protože mohou způsobit vážné škody na lidských životech i ve společnosti. Zdůraznil, že i boj proti jejich šíření musí být veden výše zmíněnými principy. To platí zvláště u projevů politické povahy, jelikož i přípustným omezením takových projevů může dojít k erozi přesně těch hodnot, k jejichž ochraně měla omezení sloužit. Vzhledem k riziku zneužití je proto třeba nástroje trestní represe v oblasti šíření informací užívat s obezřetností.

Míra přijatelného omezení svobody projevu se odvíjí také od toho, zda má projev povahu skutkového tvrzení nebo názorového soudu. Rozlišení mezi nimi však nebývá jednoznačné. Vyslovování hodnotících, byť kontroverzních úsudků ústavní ochrany zásadně požívá.

Typickým příkladem trestného činu šíření poplašné zprávy dle § 357 t. z. může být úmyslné zakřičení „hoří!“ v divadle či lživé nahlášení bomby ve škole či v nemocnici. Postihovány jsou obvykle apolitické projevy, u nichž lze jednoznačně posoudit jejich pravdivost a které jsou zjevně způsobitelné přivodit závažné a bezprostřední poruchy a škody, jimž fakticky není jak zabránit (ušlapání panikařících lidí, ohrožení poskytování lékařské péče apod.).

Poplašnou zprávou může být jen sdělení, které lze vyhodnotit jako nepravdivé a které je bezprostředně „poplašné“, způsobilé u části obyvatelstva vyvolat nebezpečí vážného znepokojení. Ačkoliv v případě stěžovatele mohlo sdělení na sociálních sítích zpočátku upoutat pozornost orgánů činných v trestním řízení, z dalšího prošetřování a širšího kontextu bylo podle Ústavního soudu zřejmé, že šlo spíše o projev politické povahy, a to stěžovatele jako odpůrce nákupu letounů F-35 vládou, jakkoliv absurdní a zavádějící se jeho tvrzení mohla jevit. Stěžovatelovo tvrzení bylo hybridní povahy a mělo navzdory prvkům dezinformace blíže názorovému soudu než konstatování faktu, a jako takové ho nebylo možno zjednodušeně prohlásit za nepravdivé ve smyslu skutkové podstaty trestného činu šíření poplašné zprávy.

Ústavní soud rovněž relativizoval přítomnost dalšího znaku skutkové podstaty, tj. způsobení nebezpečí vážného znepokojení alespoň části obyvatelstva. Diskuze o politických tématech jsou často vyhrcoené a naplněné tragickými scénáři, přičemž obyvatelstvo je na takový způsob komunikace do jisté míry zvyklé. Ústavní soud poukázal na obecně známé skutečnosti, které významně oslabovaly reálnost stěžovatelem zastávaného scénáře i jeho schopnost vyděsit obyvatelstvo. K takovým úvahám je proto třeba přistupovat jako ke spekulacím.

Proto Ústavní soud uzavřel, že soudy nezohlednily převážně politickou povahu stěžovatelova projevu a kontext, v jakém byl učiněn. V rozporu s článkem 17 Listiny zvolily nepřipustně extenzivní výklad trestného činu šíření poplašné zprávy. Současně nezohlednily ve prospěch stěžovatele pochybnosti o naplnění všech znaků skutkové podstaty tohoto trestného činu. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Tomáš Langášek. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 3264/23

5. 3. 2025

Zamítnuto

Ronovská Kateřina

Kolize práva na ochranu osobnosti a svobody projevu při parlamentní debatě

Poslanci a senátoři požívají indemnity podle čl. 27 odst. 2 Ústavy ve vztahu k trestní a přestupkové odpovědnosti, nikoli však ve vztahu k odpovědnosti soukromoprávní. Poslanci proto může být v občanskoprávním řízení uložena povinnost odčinit újmu způsobenou jeho projevem proneseným na schůzi Poslanecké sněmovny.

Omezení svobody projevu při parlamentní debatě musí splňovat požadavky čl. 17 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a čl. 10 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Zvláště obezřetně je třeba posuzovat nezbytnost omezení z hlediska obsahu projevu.

„Hybridní“ povaha výroku nezbavuje mluvčího povinnosti prokázat pravdivost skutkového základu, na němž výrok spočívá.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 5. 3. 2025 zamítl III. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy návrh Ing. Andreje Babiše na zrušení rozsudku Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 1637/2022-287 ze dne 5. 9. 2023.

Narativní část

Miroslav Kalousek (vedlejší účastník v řízení před Ústavním soudem) se žalobou na ochranu osobnosti domáhal po stěžovateli omluvy za jeho výrok pronesený při schůzi Poslanecké sněmovny dne 11. 7. 2018. Stěžovatel při projevu před Poslaneckou sněmovnou mimo jiné pronesl, že vedlejší účastník – toho času také poslanec a dříve náměstek ministra obrany – „rozkrádal Ministerstvo obrany a zabil lidi cez padáky“.

Okresní soud řízení o žalobě zastavil a věc postoupil Mandátovému a imunitnímu výboru Poslanecké sněmovny, protože s ohledem na disciplinární pravomoc Poslanecké sněmovny shledal nedostatek pravomoci soudů podle § 7 odst. 1 občanského soudního řádu. Toto rozhodnutí potvrdil krajský soud. Nejvyšší soud následně rozhodnutí krajského soudu změnil tak, že se řízení o žalobě nezastavuje.

V dalším řízení okresní soud uložil stěžovateli povinnost se vedlejšímu účastníku za uvedený výrok omluvit, a to jak písemně, tak na schůzi Poslanecké sněmovny. Návrh na konstatování, že byl výrok nepravdivý, soud zamítl. Krajský soud toto rozhodnutí k odvolání stěžovatele ve výroku o přiznání omluvy zrušil. Okresní soud poté druhým rozsudkem zamítl žalobu i ve zbývajících částech. Podle okresního soudu byly stěžovatelovy výroky přičitatelné vládě, neboť je pronesl v rámci výkonu funkce předsedy vlády, a proto za ně nenesl soukromoprávní odpovědnost (nebyl ve sporu pasivně legitimován). I kdyby však byly stěžovateli přičitatelné, šlo o tzv. hybridní výroky s dostatečným skutkovým základem.

Podle okresního soudu vedlejší účastník nese alespoň politickou odpovědnost za výsledky veřejných zakázek vypisovaných Ministerstvem obrany, což bylo opakovaně předmětem diskuze v médiích. Výroky stěžovatele podle okresního soudu představovaly kritiku, kterou byl vedlejší účastník jako veřejně činná osoba povinen snést. Krajský soud rozsudek okresního soudu potvrdil.

Nejvyšší soud shledal dovolání vedlejšího účastníka přípustným a důvodným, neboť krajský soud se odchýlil od rozhodovací praxe dovolacího soudu v otázce posouzení pasivní věcné legitimace stěžovatele a v otázce posouzení povahy výroku. Podle Nejvyššího soudu nešlo o hybridní výrok, ale o skutkové tvrzení. Změnil proto rozhodnutí krajského soudu tak, že žalobě v části žádající omluvu vyhověl.

Stěžovatel v ústavní stížnosti především namítal, že Nejvyšší soud porušil jeho právo na soudní ochranu ve spojení s čl. 2 odst. 3 Listiny, neboť v důsledku jeho rozhodnutí musel odčinit újmu za jednání, za něž nenesl odpovědnost. Stěžovatel se dovolával imunity, jeho výrok měl být chráněn čl. 27 odst. 2 Ústavy, podle kterého by měla být vyloučena i soukromoprávní odpovědnost. Namítal, že došlo k porušení jeho svobody projevu, když Nejvyšší soud upřednostnil právo na ochranu osobnosti vedlejšího účastníka.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud připomněl, že výroky pronesené představitelem státního orgánu mohou založit odpovědnost státu za škodu v režimu zákona č. 82/1998 Sb. Ta je však podmíněna souvislostí výroku s výkonem funkce. Výrok stěžovatele naplnil kritérium fóra a kritérium časové, nikoliv však kritérium věcné (obsahové). Stěžovatel při svém projevu přešel ryze do osobní roviny, jeho emotivní reakce nesouvisela

s funkcí předsedy vlády. Ústavní soud proto souhlasil s dílčím závěrem Nejvyššího soudu o pasivní legitimaci stěžovatele.

Podle čl. 27 odst. 2 Ústavy platí, že za projevy učiněné v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo v jejich orgánech nelze poslance nebo senátora trestně stíhat. Poslanec nebo senátor podléhá jen disciplinární pravomoci komory, jejímž je členem. Jde o tzv. indemnitu. Poslanci a senátoři tedy požívají této indemnity ve vztahu k trestní a přestupkové odpovědnosti, nikoli však ve vztahu k odpovědnosti soukromoprávní. Ústava proto nebrání tomu, aby byla poslanci v občanskoprávním řízení uložena povinnost odčinit újmu způsobenou jeho projevem proneseným na schůzi Poslanecké sněmovny. Ústavní soud proto přisvědčil závěru Nejvyššího soudu, že s ohledem na to, že předmětem žaloby bylo dotčení práva na ochranu osobnosti vedlejšího účastníka, nemůže se stěžovatel dovolávat indemnity spojené s projevy v Poslanecké sněmovně a jejích orgánech.

Parlament představuje fórum pro vedení politické debaty v demokratickém právním státě. Svoboda projevu členů komor Parlamentu je nezbytným nástrojem výkonu jejich demokratického mandátu. Omezení svobody projevu při parlamentní debatě proto musí splňovat požadavky stanovené Listinou a Úmluvou, přičemž zvláště obezřetně je třeba posuzovat nezbytnost takového zásahu, jde-li o omezení z hlediska obsahu projevu.

Ústavní soud souhlasil se stěžovatelem, že na jeho výrok lze nahlížet jako na „hybridní“, neboť sděloval, čeho se měl vedlejší účastník dopustit, ale činil tak v určité emotivní zkratce. „Hybridní“ povaha výroku (kombinace skutkového tvrzení s hodnotícím prvkem) ale nezbavuje mluvčího povinnosti prokázat pravdivost skutkového základu, na němž výrok spočívá. Zjednodušeně řečeno tak bylo povinností stěžovatele před soudy prokázat, že pronesený výrok o vedlejšímu účastníkovi měl pravdivý základ. Stěžovatel však pro své tvrzení dostatečný skutkový základ neprokázal, respektive ho ani netvrdil.

Stěžovatel po celou dobu řízení namítal, že v dané době existovaly pochybnosti o veřejných zakázkách na Ministerstvu obrany a ty byly veřejně spojovány s vedlejšímu účastníkem. Svůj výrok však stěžovatel nemůže stavět pouze na skutkovém základě, že byly ve veřejné diskuzi opakovaně a různými řečníky vznášeny „pochybnosti“. Obsahem výroku stěžovatele byla poměrně konkrétní a fakticky vyznívající tvrzení o tom, čeho se měl vedlejší účastník dopustit nebo za co má přímo odpovídat. Navíc šlo o tvrzení o způsobení smrti jiného člověka, tedy mimořádně závažného charakteru.

Stěžovateli sice při vystoupení v Poslanecké sněmovně svědčila vysoká ochrana svobody projevu, ta je však neoddělitelně spojena také s povinnostmi a odpovědností. Stěžovateli musel být difamační potenciál jeho výroku zřejmý. S ohledem na to od něj bylo možné očekávat určitou péči o to, že jeho výroky budou mít dostatečný skutkový základ. Zdůvodnit významový rozdíl mezi tvrzením, že existují pochybnosti, a tvrzením, že stěžovatel jiného „zabil“ a „rozkradl“ ministerstvo, jen odkazem na nadsázku a zveličení není podle Ústavního soudu možné. To vedlo Ústavní soud i po zhodnocení širšího kontextu projevu k závěru, že Nejvyšší soud dosáhl spravedlivé rovnováhy mezi právy stěžovatele a vedlejšího účastníka.

Ústavní soud uzavřel, že Nejvyšší soud neporušil stěžovatelova ústavní práva, když shledal, že stěžovatel osobně odpovídá za zásah do práva na ochranu osobnosti vedlejšího účastníka, kterého se dopustil svým projevem na schůzi Poslanecké sněmovny, a že jej v posuzovaném případě nechrání indemnita zaručená čl. 27 odst. 2 Ústavy. Uložení povinnosti omluvit se vedlejšímu účastníkovi představuje přiměřené omezení svobody projevu stěžovatele, a proto neporušilo jeho ústavně zaručená práva. Ústavní stížnost proto zamítl.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Kateřina Ronovská. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

II. ÚS 1629/24

11. 3. 2025

Vyhověno

Svatoň Jan

Poměrování úspěchu ve věci při rozhodování o náhradě nákladů řízení dle § 142 o. s. ř.

Pokud obecný soud rozhodne o náhradě nákladů řízení podle § 142 odst. 2 občanského soudního řádu dle poměru částečného úspěchu účastníků ve věci, aniž by se ústavně konformně vypořádal s nutností aplikace § 142 odst. 3 občanského soudního řádu, tedy možností přiznat plnou náhradu nákladů řízení dle dalších okolností výsledku sporu, poruší tím právo žalobce na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele Tomáše Cenigy zrušil II. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 11. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy výrok II rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 49 Co 20/2023-201 ze dne 28. 2. 2024 pro rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny.

Narativní část

Stěžovatel se v řízení před obecnými soudy domáhal určení neplatnosti pracovního poměru a zaplacení náhrady mzdy. Soudy jeho určovací žalobu zamítly, uznaly však, že stěžovatelův pracovní poměr u žalovaného i nadále trvá (což posoudily jako otázku předběžnou) a v souladu s tím nároku na zaplacení peněžitého plnění (opírajícího se o faktické trvání pracovního poměru) vyhověly. Městský soud stěžovateli přiznal náhradu nákladů řízení ve výši 90 477, 55 Kč. Krajský soud tento nákladový výrok změnil tak, že žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů nalézacího řízení (výrok II napadeného rozsudku). Stěžovatel totiž podal alternativně jak žaloby na určení, tak žaloby na plnění ve formě nároku na zaplacení žalované částky. Dle žaloby na určení byl jeho nárok zamítnut, v případě žaloby na plnění byl z 94 % úspěšný. Své rozhodnutí o postupu podle § 142 odst. 2 o. s. ř. krajský soud odůvodnil tak, že žaloba na určení byla z nedostatku naléhavého právního zájmu zamítnuta, proto nebylo možné dojít k jednoznačnému závěru o úspěchu ve věci, resp. k závěru, že by některý z účastníků byl v řízení před městským soudem převážně úspěšný. Proti tomuto výroku krajského soudu podal stěžovatel ústavní stížnost. V ní zejména namítal, že rozhodnutí je svévolné, přepjatě formalistické a nespravedlivé.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud primárně uvedl, že k rozhodování ve věcech nákladů řízení se staví zdrženlivě a podrobuje jevomezenému ústavněprávnímu přezkumu. K jeho zásahu dochází pouze tehdy, pokud je rozhodovací proces stížen kvalifikovanými vadami. Takový případ nastal vprojednávané věci.

Ústavní soud opakovaně judikuje, že pro rozhodování o náhradě nákladů řízení zpravidla platí zásada úspěchu ve věci (§ 142 o. s. ř.), doplněná zásadou zavinění.

Poměrovat úspěch a neúspěch ve věci však nelze jen tím, jak soudy o konkrétním návrhu rozhodly, ale v širších souvislostech. Rozhodování o nákladech řízení nesmí být jen „mechanickým“ posuzováním výsledků sporu bez komplexního zhodnocení rozhodnutí v merituu věci.

V dané věci obecné soudy při rozhodování o žalobě stěžovatele na určení, zda trvá pracovní poměr na základě pracovní smlouvy, rozhodovaly sice zamítavým výrokem (pouze s odkazem na nedostatek naléhavého právního zájmu), přesto však uznaly, že pracovní poměr stěžovatele u žalovaného i nadále trvá. V souladu s tímto zjištěním nároku na zaplacení peněžitého plnění (opírajícího se o faktické trvání pracovního poměru) vyhověly. Tento *de facto* dvojitý závěr zřejmě přivedl krajský soud při posuzování míry úspěchu stěžovatele ve sporu k názoru, že stěžovatel byl úspěšný pouze částečně, přičemž se rozhodl posuzovat náhrady nákladů řízení podle § 142 odst. 2 o. s. ř. Úvaha krajského soudu, že v případě nebylo možné dojít k jednoznačnému závěru o úspěchu ve věci, resp. že by některý z účastníků byl v řízení před městským soudem převážně úspěšný, však v dané věci není případná. Takový závěr by byl možný pouze za situace, kdy by úspěch a neúspěch obou účastníků byl stejný.

Ústavní soud shledal, že při posouzení věci z hlediska materiální spravedlnosti je třeba výsledek sporu hodnotit tak, že stěžovatel jako žalobce dosáhl po stránce meritorní plného úspěchu ve věci, zatímco žalovaný nedosáhl žádného úspěchu. Základem sporu bylo faktické určení, zda pracovní poměr stěžovatele u žalovaného i nadále trvá. V tomto hlavním předmětu sporu byl stěžovatel zcela úspěšný, byť „pouze“ tak, že obecné soudy posoudily v řízení otázku jako předběžnou. Stejně tak dosáhl stěžovatel úspěchu v přiznání nároku na zaplacení náhrady mzdy. Skutečnost, že obecné soudy zamítly žalobu na určení, zda trvá pracovní poměr založený na základě pracovní smlouvy mezi stěžovatelem a žalovaným, nelze v daných souvislostech považovat za neúspěch stěžovatele a už vůbec ne za úspěch žalovaného. Určovací žalobu totiž zamítly pouze pro nedostatek naléhavého právního zájmu na určení práva v situaci, kdy bylo možno žalovat

na plnění. Je přitom evidentní, že kdyby soudy stěžovateli nepřisvědčily ve skutkové fakticitě trvání pracovního poměru mezi ním a žalovaným, nemohl by uspět ani s žalobou na plnění z titulu náhrady mzdy.

Ústavní soud uzavřel, že pokud krajský soud o náhradě nákladů řízení rozhodl podle § 142 odst. 2 o. s. ř., aniž by se ústavně konformně vypořádal s nutností použití § 142 odst. 3 o. s. ř., tedy možností přiznat plnou náhradu nákladů řízení, porušil právo stěžovatele na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Soudcem zpravodajem v dané věci byl Jan Svatoň. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

IV. ÚS 1406/24

5. 3. 2025

Vyhověno

Kühn Zdeněk

Vyloučení použití § 12 odst. 4 advokátního tarifu soudem bez náležitého odůvodnění

Pokud trestní soudy při stanovení odměny ustanoveného obhájce bez řádného odůvodnění vyloučí použití § 12 odst. 4 advokátního tarifu v případech, kdy toto ustanovení použít mají, porušují právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Stejného porušení se dopustí, pokud totéž ustanovení použijí na úkony, na které nedopadá.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky JUDr. Veroniky Navrátilové zrušil IV. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 5. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. 3 To 10/2024-896 ze dne 27. 3. 2024 a usnesení Krajského soudu v Ostravě č. j. 30 T 7/2023-856 ze dne 6. 12. 2023 pro rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny.

Narativní část

Stěžovatelka jako zmocněnkyně čtyř poškozených uplatnila nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů dle § 151 odst. 6 trestního řádu ve výši 945 000 Kč včetně DPH. Krajský soud jí však přiznal pouze 105 000 Kč. Postupoval přitom podle advokátního tarifu účinného do 31. 12. 2024 a uplatnil čtyři způsoby krácení. Z hlediska posuzované věci je relevantní, že krajský soud snížil stěžovatelčin nárok skrze § 12 odst. 4 advokátního tarifu dvěma směry. U úkonů učiněných ve prospěch jednoho poškozeného (samostatné úkony) snížil odměnu o 20 %, přestože nešlo o společný úkon. U úkonů učiněných ve prospěch všech poškozených (společné úkony) uvedl, že některé z nich mají povahu společných úhrnných úkonů. Nepřiznal tedy sníženou odměnu zvlášť za každého poškozeného, nýbrž nesníženou odměnu, ovšem jen jedenkrát. Vrchní soud stížnost stěžovatelky zamítl a ztotožnil se s výše uvedenými důvody krácení, až na jednu výjimku, která však neměla vliv na změnu rozhodnutí.

Stěžovatelka brojila proti všem způsobům, kterými trestní soudy snížily její odměnu. Trestní soudy použily nesprávně § 12 odst. 4 advokátního tarifu, když u samostatných úkonů snížily odměnu o 20 %, přičemž tarif toto snížení u samostatných úkonů neumožňuje. Dále nesprávně použily toto ustanovení u společných úkonů, když přiznaly plnou odměnu jen za jeden úkon, ačkoliv by měly přiznat odměnu sníženou, ale za každý úkon zvlášť.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Trestní řád ukládá státu povinnost nést náklady trestního řízení, včetně odměny a výdajů zmocněnců poškozených. Zmocněnec má vůči státu přímý nárok na úhradu, což zajišťuje účinnou realizaci práva na právní pomoc. Soudy jsou povinny rozhodovat podle advokátního tarifu jako závazného právního předpisu, ledaže přesvědčivě doloží jeho nesoulad s vyšší právní normou. Bez řádného odůvodnění se od advokátního tarifu odchýlit nesmějí.

Ústavní soud zdůraznil, že advokátní tarif nepoužívá pojem „společný úhrnný úkon“. Trestní soudy proto neměly možnost považovat více dílčích úkonů, které zmocněnec učinil za různé poškozené současně, za jediný úkon a přiznat za něj pouze jednu odměnu. Podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu náleží advokátovi za každý takový úkon samostatná odměna, snížená o 20 %.

Trestní soudy však tento výklad nerespektovaly, odlišný postup nijak nezdůvodnily a neargumentovaly ani tím, že by tato právní úprava byla v rozporu se zákonem, ústavním pořádkem nebo mezinárodní smlouvou. Ústavní soud takový postup označil za svévolný a v důsledku toho za protiústavní.

Ustanovení § 12 odst. 4 advokátního tarifu se vztahuje na ty úkony, které zmocněnec při zastupování více poškozených učinil ve stejném časovém okamžiku vícekrát. Trestní soudy však aplikovaly toto ustanovení i na úkony, které zmocněnec učinil v různých časových okamžicích, ačkoli se vztahuje jen na úkony provedené současně. Jako příklad uvedl převzetí a přípravu věci, které stěžovatelka provedla ve třech různých dnech. Takové úkony jsou samostatné a odměnu za ně nelze snížit o 20 %. Trestní soudy dané ustanovení použily svévolně, a tedy protiústavně, neboť se vztahovalo na jinou skutkovou situaci.

Trestní soudy v této věci neústavně neaplikovaly § 12 odst. 4 advokátního tarifu, který na danou situaci dopadal. Namísto toho použily institut společného úhrnného úkonu, který právní předpis nezná. Dále totéž ustanovení použily na úkony, na které naopak nedopadalo. Tímto postupem porušily právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto napadená rozhodnutí zrušil.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Zdeněk Kühn. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

II. ÚS 3292/24

25. 3. 2025

Vyhověno

Odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost

Svatoň Jan

Tarifní hodnota u věci penězi ocenitelné

Pokud je předmětem řízení věc penězi ocenitelná, je pro výpočet náhrady nákladů řízení nutné zásadně aplikovat § 8 odst. 1 advokátního tarifu. Pokud tak obecný soud nepostupuje, porušuje právo účastníka řízení na ochranu vlastnictví dle čl. 11 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod a jeho právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky JTH Trend s. r. o. zrušil II. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 25. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy výrok II usnesení Městského soudu v Praze č. j. 16 Co 349/2024-137 ze dne 8. 10. 2024 pro rozpor s čl. 36 odst. 1 a 2 a čl. 11 odst. 1 a 4 Listiny. Ve zbývající části ústavní stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Narativní část

Obvodní soud zamítl žalobu vedlejšího účastníka o určení neplatnosti práva stavby (výrok I) a rozhodl, že vedlejší účastník musí stěžovatelce zaplatit na náhradě nákladů řízení zhruba 136 000 Kč (výrok II). O nákladech řízení rozhodl podle § 142 odst. 1 občanského soudního řádu. K tarifní hodnotě sporu vyšel soud z částky 9 000 000 Kč představující výši úplaty za zřízení práva stavby. Městský soud na základě odvolání vedlejšího účastníka změnil nákladový výrok II tak, že výše náhrady nákladů řízení činí pouze 9 201 Kč. Městský soud shledal, že obvodní soud chybně aplikoval § 8 odst. 1 advokátního tarifu a vyšel z tarifní hodnoty

9 000 000 Kč, což je úplata za právo stavby dohodnutá ve smlouvě o zřízení práva stavby. V daném případě je však nutné aplikovat § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu, neboť v řízení šlo o určení neplatnosti právního jednání, jehož předmětem je právo stavby jako nemovitě věci. Ta je sice objektivně ocenitelná, ale zjištění její hodnoty by bylo v daném případě spojeno s nepoměrnými náklady.

Proti usnesení městského soudu podala stěžovatelka ústavní stížnost, v níž argumentovala výhradně proti nákladovému výroku, neboť odvolací soud měl podle ustálené judikatury Ústavního soudu postupovat podle § 8 odst. 1 advokátního tarifu.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud odkázal na svoji předchozí judikaturu, zejména nález sp. zn. I. ÚS 3281/22, jehož závěry ohledně určení odměny právního zástupce stěžovatelky jsou použitelné i na nyní posuzovanou věc.

V citovaném rozhodnutí dovodil, že při určení tarifní hodnoty ve sporech o určení vlastnictví či neplatnosti právních úkonů soud primárně vychází z ceny věci, která je předmětem sporu. Skutečnost, že vedlejší účastník není stranou uzavřené smlouvy, nemá na určování výše náhrady nákladů řízení nutně vliv. Pokud je tedy předmětem právního úkonu věc ocenitelná peněží, je třeba při určení výše náhrady nákladů řízení postupovat podle § 8 odst. 1 advokátního tarifu a ne dle tarifní hodnoty věci stanovené v § 9 advokátního tarifu.

Ústavní soud uvedl, že v nynější věci je podstatnou okolností, že od samého počátku byla „hodnota sporu“ dána částkou 9 000 000 Kč představující hodnotu zřízení práva stavby k předmětnému pozemku na dobu 70 let, přičemž částka se v průběhu řízení před soudy nikterak nezměnila. Ústavní soud proto nevidí, stejně jako obvodní soud, důvod nevycházet z částky dané smlouvou. A to i vzhledem k faktu, že vedlejší účastník vzal v průběhu odvolacího řízení své odvolání do výroku I rozsudku obvodního soudu (tj. ve věci samé) zpět a argumentaci v průběhu odvolacího řízení uplatnil právě jen do otázky náhrady nákladů řízení.

Nutnost použít v dané věci § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu Ústavní soud odmítl. Odkázal na svoji ustálenou judikaturu, dle které ze systematiky advokátního tarifu (i dikce jednotlivých ustanovení) vyplývá § 9 odst. 1 v jistém smyslu jako „zbytkové“ ustanovení, které se pro výpočet odměny použije ve všech ostatních případech, kdy předmět právní pomoci není možno podřadit pod jiné ustanovení advokátního tarifu. Soudy by jej tedy měly používat až jako poslední možnost, kdy nelze věc podřadit pod žádné jiné ustanovení advokátního tarifu, a to dokonce i tehdy, kdy se takové řešení nabízelo jako nejjednodušší možnost.

Ústavní soud uzavřel, že městský soud nerespektoval jeho nálezy, čímž porušil základní právo stěžovatelky na soudní ochranu i její právo na ochranu vlastnictví. Zrušil proto výrok II napadeného usnesení městského soudu. Ve zbytku ústavní stížnost odmítl, jelikož stěžovatelka proti ostatním výrokům žádné argumenty neuváděla. Ostatně se ani nikterak nemohly dotknout jejich ústavně garantovaných práv.

Soudcem zpravodajem v dané věci byl Jan Svatoň. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

II. ÚS 3252/24

26. 3. 2025

Vyhověno

Odmítnuto pro nepřipustnost

Procesní – náhrada nákladů řízení – § 62

Šámal Pavel

Překvapivé rozhodnutí odvolacího soudu o nákladech řízení

Při rozhodování o náhradě nákladů řízení nelze úspěch či neúspěch procesních stran posuzovat ve vztahu k řízení jako celku. Je nutné každý nárok posoudit samostatně. Obecné soudy musí stanovit, zda a kdo má právo na náhradu nákladů řízení ve vztahu ke každému dílčímu nároku.

Pokud má odvolací soud na otázku hrazení nákladů jiný náhled než soud nalézací bez relevantní změny skutkových okolností, a účastníci tak nemohou jiné rozhodnutí o nákladech řízení předvídat, musí vytvořit pro účastníky procesní prostor, aby mohli uplatnit námitky, které mohou rozhodnutí odvolacího soudu ovlivnit. Odvolací soud se s nimi poté musí v rozhodnutí vypořádat. Pokud požadavku nedostojí, porušuje základní práva účastníků na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Nepřízná-li přitom odvolací soud náhradu nákladů prvostupňového řízení, poruší i jejich právo na ochranu vlastnictví dle čl. 11 odst. 1 Listiny a jejich legitimní očekávání.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelů Jany Staňkové, Miroslava Staňka a Evy Lattenbergové zrušil II. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 26. 3. 2025 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy výrok VII rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 21 Co 202/2024-148 ze dne 18. 9. 2024 pro rozpor s čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny. Ve zbývajících částech návrh odmítl pro nepřipustnost a stěžovatelům nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem.

Narativní část

Stěžovatelé se v řízení před soudy domáhali poskytnutí zadostiučinění za nepřiměřenou délku dědického řízení, zadostiučinění za újmu způsobenou nesprávným úředním soudní komisařky, konstatování porušení základních práv a náhrady majetkové škody. V řízení před obvodním soudem byli částečně úspěšní. U nákladových výroků rozsudku obvodního soudu, proti kterým ústavní stížnost směřuje, obvodní soud rozhodl podle § 142 odst. 2 o. s. ř. tak, že ve vztahu mezi první stěžovatelkou a žalovanou nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení (výrok XIV) a že žalovaná musí zaplatit druhému stěžovateli a třetí stěžovateli náklady řízení ve výši 56 400 Kč (výrok XV). Proti rozsudku obvodního soudu se stěžovatelé odvolali. Napadeným výrokem VII městský soud rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů.

Stěžovatelé nesouhlasili především s rozhodnutím městského soudu o nákladech prvostupňového řízení (výrok VII), zčásti ani s výroky XIV a XV rozsudku obvodního soudu. Namítali, že rozhodnutím městského soudu došlo ke zhoršení jejich postavení, přestože byli v odvolacím řízení úspěšní.

Rozhodnutí odvolacího soudu ohledně nákladů prvostupňového řízení za použití § 142 odst. 2, 3 ve spojení s § 224 odst. 1 o. s. ř. pro ně bylo překvapivé, neboť nerespektuje judikaturu Ústavního soudu vydanou v obdobných věcech o nákladech řízení.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Stěžovatelé vznesli před obecnými soudy čtyři nároky. Domáhali se poskytnutí zadostiučinění za nepřiměřenou délku dědického řízení a poskytnutí zadostiučinění za újmu způsobenou nesprávným úředním postupem soudní komisařky. Dále žádali shledání porušení práv usnesením dědického soudu a náhrady majetkové škody (každý 9 000 Kč s příslušenstvím). Úspěšní byli v základu nároku na poskytnutí přiměřeného zadostiučinění v penězích za nepřiměřenou délku řízení a v konstatování porušení práva nesprávným úředním postupem soudní komisařky. Neúspěšní byli ve vztahu k nároku na shledání porušení práva usnesením okresního soudu. Ve vztahu k nároku na náhradu majetkové škody byli úspěšní pouze částečně.

Ústavní soud odkázal na svoji rozsáhlou judikaturu k rozhodování obecných soudů o nákladech řízení ve sporech o poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu podle § 31a zákona č. 82/1998 Sb. Z ní vyplývá, že pokud žalobce prokáže základ svého nároku (existenci nemajetkové újmy způsobené při výkonu veřejné moci), avšak přiměřené zadostiučinění mu soudy nepřiznají v plné žalované výši, postupuje se přesto při rozhodování o náhradě nákladů podle § 142 odst. 3 o. s. ř., jenž umožňuje přiznat i částečně úspěšnému žalobci náhradu nákladů řízení v plném rozsahu. Rozhodnutí o výši plnění totiž závisí na úvaze soudu.

Jelikož určení náhrady za nemajetkovou újmu záviselo i v této věci na úvaze obecných soudů, byl při určení výše nákladů řízení namíste závěr, že stěžovatelé byli plně úspěšní při prokázání základu nároku, byť jen zčásti úspěšní při určení jeho výše.

Ústavní soud shledal, že při rozhodování o náhradě nákladů řízení nelze úspěch či neúspěch procesních stran posuzovat ve vztahu k řízení jako celku, nýbrž je nutné každou věc, tj. každý nárok posoudit samostatně. Obecné soudy proto musí stanovit, zda a kdo má právo na náhradu nákladů řízení ve vztahu ke každému dílčímu žalobou vymezenému nároku. Určení úspěchu ve věci totiž nemůže být provedeno mechanickým srovnáním počtu zamítavých a vyhovujících výroků a jejich „hodnoty“. Městský soud však při posuzování úspěchu ve věci (při vyhodnocování úspěchu u jednotlivých nároků) posuzoval vedle sebe mechanicky jednotlivé nesouměřitelné nároky, čímž se dopustil libovůle při svém rozhodování. Navíc městský soud stěžovatele na změnu ve svém právním náhledu na posuzování otázky úspěchu v řízení ke stanovení nákladů řízení neupozornil a neumožnil jim se k této věci vyjádřit. Jeho rozhodnutí tak bylo pro stěžovatele překvapivé.

Naopak námitce stěžovatelů, že městský soud rozhodl o nákladech prvostupňového řízení v jejich neprospěch v rozporu s nálezy sp. zn. I. ÚS 1238/23 a II. ÚS 1145/24, nemohl Ústavní soud přisvědčit, neboť nálezy překonalo nedávné stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 60/24.

Ústavní soud uzavřel, že městský soud se ve věci bez jakéhokoli odůvodnění odchytil od příslušného standardu výkladu práva. Postupoval tedy libovolně, čímž zatížil své rozhodnutí kvalifikovanou vadou s následkem neústavnosti jeho rozhodnutí o náhradě nákladů řízení. Přestože stěžovatelům na základě jejich odvolání částečně vyhověl, o nákladech prvostupňového řízení rozhodl překvapivě v jejich neprospěch. Tím porušil právo stěžovatelů na soudní ochranu. Protože jim nepřiznal náhradu nákladů prvostupňového řízení, porušil i jejich právo na ochranu vlastnictví i legitimní očekávání. Závěry se týkají i nákladů odvolacího řízení.

Soudcem zpravodajem v dané věci byl Pavel Šámal. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

ROZHODNUTÍ ZAHRANIČNÍCH SOUDŮ

Evropský soud pro lidská práva

Předání údajů z telefonních odposlechů soutěžnímu orgánu v souladu s Úmluvou

Ships Waste Oil Collector B.V. a ostatní proti Nizozemsku, č. 2799/16 a další, rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 1. dubna 2025

[Text rozhodnutí v anglickém jazyce](#) / [Právní shrnutí](#)

Okolnosti případu

Nizozemské společnosti dostaly pokutu od tamního antimonopolního úřadu na základě důkazů, které měl získat neoprávněně. Jednalo se o telefonní odposlechy zaměstnanců stěžovatelek, které byly sice řádně povoleny, avšak v nesouvisejícím trestním řízení. Státní zastupitelství tyto odposlechy předalo antimonopolnímu úřadu, který stěžovatelkám vyměřil vysoké pokuty z důvodu porušení pravidel na ochranu hospodářské soutěže.

Odůvodnění rozhodnutí

Soud posoudil předání odposlechů dalšímu úřadu jako nový zásah do soukromí stěžovatelek, který musí samostatně splňovat všechny požadavky na proporcionalitu. Zhodnotil, že odposlouchávání samotné bylo řádně povoleno a že nizozemské právo umožňuje předání takových dat jinému státnímu orgánu. Předání navíc sledovalo legitimní cíl ochrany hospodářské soutěže a mohlo být přezkoumáno soudem, byť z důvodu utajení odposlechů až *ex post*. Soud proto neshledal porušení práv garantovaných článkem 8 Úmluvy. Stěžovatelky rovněž měly na vnitrostátní úrovni k dispozici účinný prostředek nápravy.

Prohlídka kanceláře a zajištění počítače v rozporu s advokátním tajemstvím

Kulák proti Slovensku, č. 57748/21, rozsudek ESLP ze dne 3. dubna 2025

[Text rozhodnutí v anglickém jazyce](#) / [Tisková zpráva](#)

Okolnosti případu

Stěžovatel byl právním zástupcem soudce vyšetřovaného pro podezření z korupce. Na základě písemného příkazu k zajištění důkazů prohledaly orgány činné v trestním řízení právní kancelář stěžovatele s cílem zajistit elektronické důkazy související s daným případem. Na základě telefonického souhlasu státního zástupce orgány zabavily pracovní počítač stěžovatele, který obsahoval nejen informace o vyšetřované trestné činnosti, ale rovněž informace o dalších klientech stěžovatele, kterých se věc nijak netýkala. Při následném prohledání počítače orgány významně překročily povolení, když analyzovaly i informace o dalších nesouvisejících klientech stěžovatele a využívaly k tomu širší rozsah postupů, než stanovil původní příkaz.

Odůvodnění rozhodnutí

Přestože orgány postupovaly na základě pravidel pro zajištění důkazů za výjimečných okolností, neexistoval účinný způsob obrany stěžovatele proti překročení písemného příkazu. Telefonický příkaz navíc vydal státní zástupce, tedy strana zainteresovaná na výsledku řízení. Ani v tomto případě nemohl stěžovatel využít možnost soudního přezkumu. A to i přesto, že se v zabaveném počítači nacházely informace o komunikaci mezi klientem a právním zástupcem, která by měla být zvláště chráněná. Soud dále dovodil, že orgány neoprávněně zajistily informace nad rámec příkazu, navíc počítač zadržely na nepřiměřeně dlouhou dobu, což stěžovateli přineslo značné potíže v možnosti vykonávat své povolání. Soud proto shledal, že došlo k porušení práv stěžovatele garantovaných článkem 8 Úmluvy.

ROZHODNUTÍ ZAHRANIČNÍCH SOUDŮ

Pozitivní závazky státu plynoucí z práva na život v kontextu násilí na ženách

N. D. proti Švýcarsku, č. 56114/18, rozsudek ESLP ze dne 3. dubna 2025

[Text rozhodnutí ve francouzském jazyce](#) / [Právní shrnutí](#)

Okolnosti případu

Stěžovatelka byla partnerkou X, který byl v minulosti odsouzen za vraždu a znásilnění své tehdejší partnerky. Později byl ve vazbě pro vyhrožování své bývalé partnerce, se kterou mu posléze soud zakázal styk. Stěžovatelka o jeho historii nevěděla a pro jeho problematické chování se obrátila na lékaře, který jí doporučil vztah s X ukončit a zároveň informoval policii. Policista z vlastní iniciativy stěžovatelku telefonicky kontaktoval a nepřímo ji před X varoval, avšak bližší podrobnosti o jeho minulosti jí nesdělil. X stěžovatelku následně unesl, mučil ji a pokusil se ji zabít. Po zatčení spáchal sebevraždu. Stěžovatelka požadovala po státu náhradu nemajetkové újmy. Tvrdila, že ji státní orgány o minulosti X měly informovat.

Odůvodnění rozhodnutí

Soud konstatoval, že orgány věděly o minulosti X a byly srozuměny s tím, že pro stěžovatelku představuje riziko. Policie sice neměla povinnost informovat stěžovatelku o minulosti X, protože by tím narušila jeho právo na soukromí, avšak měla povinnost podniknout preventivní kroky na její ochranu. Přestože ji policista během telefonátu informoval o možnostech ochrany ze strany státu, policie s ní nebyla v rovném informačním postavení a měla předvídat vyšší míru rizika, než si mohla stěžovatelka sama připouštět. Ačkoli byl telefonát řádně zaprotokolován, žádná opatření nebyla přijata a policie se o případ dále nijak aktivně nezajímala. Stát proto nedostál své pozitivní povinnosti chránit život stěžovatelky a porušil tak článek 2 Úmluvy.

Soudní dvůr Evropské unie

Odnětí věci soudci

Rozsudek Soudního dvora ve spojených věcech C-647/21 | D. K. a C-648/21 | M. C., M. F. ze dne 6. března 2025

[Text rozhodnutí](#) / [Právní shrnutí](#)

Okolnosti případu

Soudkyni krajského soudu v Polsku byla bez jejího souhlasu odebrána pravomoc projednávat přibližně 70 případů, v nichž vystupovala jako zpravodajka. Rozhodnutí o odvolání jí nebylo doručeno, neobsahovalo žádné odůvodnění a soudkyni nebyl umožněn přístup k jeho obsahu. Všechny dotčené věci byly následně přiděleny jinému soudci. Soudkyně měla za to, že uvedené opatření představuje formu sankce za její předchozí pokusy zpochybnit zákonnost jmenování jednoho ze soudců, s nímž zasedala v jiném senátu, a také za rozhodnutí, jímž zrušila rozsudek soudu prvního stupně, který podle jejího názoru nebyl v souladu s požadavky unijního práva. V rámci předběžných otázek se dotazovala, zda má podle práva EU i nadále pravomoc projednávat dotčené případy, a to navzdory přijatému usnesení a přidělení věcí jinému soudci.

Odůvodnění rozhodnutí

Nezávislost soudců zahrnuje ochranu před jakýmkoli nepřiměřeným zasahováním, které by mohlo ovlivnit jejich rozhodovací činnost, včetně zásahů ze strany samotného soudu. Pokud může senát odebrat soudci věci bez respektování objektivních a přesně vymezených kritérií a bez odůvodnění takového rozhodnutí, může tím být narušena soudní nezávislost. Nelze vyloučit, že takové odebrání věcí představuje svévolný zásah nebo skrytý disciplinární postih. Bylo-li odebrání případů provedeno v rozporu s právem Evropské unie, je vnitrostátní soud povinen odstranit jeho protiprávní následky. To znamená, že rozhodnutí kolegia i navazující opatření musí být zrušena a soudkyně, které byly věci odebrány, je oprávněna pokračovat v jejich projednávání.

ROZHODNUTÍ ZAHRANIČNÍCH SOUDŮ

GDPR a transsexuální identita

Rozsudek Soudního dvora ve věci C-247/23 | **Deldits** ze dne 13. března 2025

[Text rozhodnutí](#) / [Tisková zpráva](#)

Okolnosti případu

V roce 2014 získala V. P., osoba íránské státní příslušnosti, v Maďarsku postavení uprchlíka přičemž se dovolávala své transsexuální identity. V rámci řízení předložila lékařská potvrzení vystavená odborníky v oblasti psychiatrie a gynekologie. Přesto byla v azylovém rejstříku vedena s uvedením původního pohlaví při narození. V roce 2022 podala osoba V. P. žádost o opravu tohoto údaje na základě obecného nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR). Žádost však byla zamítnuta s odůvodněním, že nebyl předložen důkaz o podstoupení chirurgického zákroku ke změně pohlaví. Žaloba proti tomuto rozhodnutí byla rovněž odmítnuta, neboť podle příslušného soudu maďarské právo nestanoví postup pro právní uznání transsexuální identity.

Odůvodnění rozhodnutí

Maďarskému soudu přísluší ověřit správnost dotčených údajů ve světle účelu, pro který byly shromážděny, a to s ohledem na zásadu přesnosti podle GDPR. Pokud byla účelem zpracování údajů identifikace subjektu údajů, je namístě zohlednit, že tyto údaje se vztahují spíše k hluboce prožívané a niterné genderové identitě osoby, než k pohlaví přiřazenému při narození.

Členský stát se nemůže dovolávat absence vnitrostátní právní úpravy týkající se právního uznání transsexuální identity, aby tím bránil uplatnění práva na opravu osobních údajů. Přestože unijní právo nezasahuje do pravomoci členských států v otázkách osobního stavu a právního uznání genderové identity, státy jsou při výkonu této pravomoci povinny dodržovat unijní právo, včetně GDPR ve spojení s Listinou základních práv EU. GDPR musí být vykládáno tak, že vnitrostátní orgán pověřený vedením veřejného rejstříku má povinnost opravit osobní údaje týkající se genderové identity, pokud tyto údaje nejsou přesné ve smyslu uvedeného nařízení. Za účelem výkonu tohoto práva může být subjekt údajů povinen předložit relevantní a dostatečné důkazy, které po něm lze rozumně požadovat k prokázání nepřesnosti údajů. Členský stát však nesmí podmínit výkon práva na opravu předložením důkazu o chirurgickém zákroku ke změně pohlaví, neboť takový požadavek by představoval zásah do podstaty práva na nedotknutelnost lidské osobnosti (článek 3 Listiny) a práva na respektování soukromého života (článek 7 Listiny). Zároveň by nebyl nezbytný ani přiměřený k zajištění spolehlivosti a soudržnosti veřejného rejstříku, jelikož jako relevantní a dostatečný důkaz může sloužit např. lékařské potvrzení, včetně výsledků psychodiagnostického vyšetření.

The American Journal of Comparative Law

N. 2, Summer 2024

De Witte, Folker

Krisztián, Anna

Kukavic, Jaka

Potocka-Sionek, Nastazja

Siems, Mathias

Yiatrou, Vasiliki

Decoding Judicial Cross-Citations: How Do European Judges Engage with Foreign Case Law? (str. 292–339)

Rozšifrování vzájemných soudních citací: jak evropští soudci pracují se zahraniční judikaturou?

(soudní rozhodnutí; evropské soudnictví; judikatura evropských soudů; právo Evropské unie; citace judikatury; komparace soudů; srovnávací právní věda)

Cananea, Giacinto Della

Parona, Leonardo

Administrative Procedure Acts in Europe: An Emerging „Common Core“? (str. 340–395)

Zákony o správním řízení v Evropě: vznikající „společné jádro“?

(správní řízení; správní řád; právo Evropské unie; správní právo; správní právo a správní věda; srovnávací právní věda; srovnávací správní právo)

Common Market Law Review

Vol. 62, N. 1, February 2025

Dube, Nozizwe

A typology of comparators and comparisons in EU equality law (str. 49–84)

Typologie komparátorů a srovnatelných případů v právu rovného zacházení EU

(diskriminační právo; právo Evropské unie; judikatura SDEU; judikatura ESD)

Almada, Marco

Petit, Nicolas

The EU AI Act: Between the rock of product safety and the hard place of fundamental rights (str. 85–120)

Akt o umělé inteligenci EU: Mezi mlýnskými kameny regulace bezpečnosti výrobků a ochrany základních práv

(právo Evropské unie; evropská legislativa; nařízení EU; umělá inteligence; bezpečnost výrobků; ochrana lidských práv)

Davies, Zachariah

Van Waeyenberge, Arnaud

Better regulation by standards? Harmonized technical standards, transparency, and the rule of law

(str. 147–174)

Lepší regulace prostřednictvím standardů? Harmonizované technické standardy, transparentnost a právní stát

(právo Evropské unie; evropská legislativa; judikatura SDEU; judikatura ESD; harmonizace práva)

European Human Rights

1/2025

McGoldrick, Dominic

DeCock, Marie

Assessing Public Morality and the Necessity of Restrictions on ECHR Rights (str. 34–59)

Posuzování veřejné morálky a nezbytnosti omezení práv podle Evropské úmluvy o lidských právech

(ochrana zvířat proti týrání; náboženské rituály; náboženská svoboda; veřejná morálka; Evropská úmluva o lidských právech; Evropský soud pro lidská práva; judikatura ESLP; omezení základních práv)

Karagkouni, Vasiliki

Children of Roma Origin and the Right to Education: A Holistic Analysis of the Continuous Case Law of the European Court of Human Rights (str. 60–74)

Děti romského původu a právo na vzdělání: komplexní analýza dosavadní judikatury Evropského soudu pro lidská práva (*dětská práva; právo na vzdělání; judikatura ESLP; Evropský soud pro lidská práva; pozitivní závazky; zranitelné osoby; nepřímá diskriminace; rasová diskriminace; vzdělávací politika*)

Cowell, Frederick

The Positive Duty to Protect Against Religious Offence Under the European Convention on Human Rights (str. 75–89)

Pozitivní povinnost chránit před náboženskou urážkou podle Evropské úmluvy o lidských právech (*Evropský soud pro lidská práva; judikatura ESLP; Evropská úmluva o lidských právech; pozitivní závazky; náboženská svoboda; svoboda projevu; proporcionalita práva*)

Katsoni, Spyridoula

Pasquinelli v San Marino (App. No. 24622/22) (str. 90–96)

Pasquinelli proti San Marinu (stížnost č. 24622/22) (*Evropský soud pro lidská práva; judikatura ESLP; Evropská úmluva o lidských právech; zdravotní politika; soukromý život; zdravotnický personál*)

Neue Juristische Wochenschrift

11/2025, 6. März 2025

Theodoridis, Athina

Die Auswirkungen von KI auf das Urheberrecht mit besonderem Bezug auf die Kunst (str. 689-694)

Dopady umělé inteligence na autorská práva se zvláštním zřetelem na umění (*umělá inteligence; autorské dílo; autorské právo; umění; umělecká činnost; umělecká díla; ochrana duševního vlastnictví; německé právo; nařízení EU; Akt o umělé inteligenci; akty orgánů EU*)

BVerfG 23.01.25 – BvR 5/25

Verfassungsbeschwerde gegen Auslieferungshaft – Auslieferung nach Italien (str. 730-733)

Ústavní stížnost proti vydávací vazbě – vydání do Itálie (*ústavní stížnost; vydávací vazba; přeshraniční prvek; vazební důvody; Itálie; procesní pravidla; vyvažování; Spolkový ústavní soud; německé ústavní právo; judikatura ústavní soudů*)

14/2025, 27. März 2025

BVerfG 24.01.25 – 2 BvR 1103/24

Auslieferung einer sich als non-binär identifizierenden Person nach Ungarn (str. 955-960)

Spolkový ústavní soud, usnesení sp. zn. 2 BvR 1103/24 ze dne 24. 1. 2025
Extradice osoby identifikující se jako nebinární do Maďarska (*Spolkový ústavní soud; německé ústavní právo; judikatura ústavních soudů; extradice; extradiční řízení; sexualita; transsexuálové; LGBT komunita; Maďarsko*)

15/2025, 3. April 2025

EGMR 30.01.24 – 18843/20

Recht auf Kenntnis der eigenen Abstammung nach anonymer Geburt (str. 1033-1037)

Právo na poznání vlastního původu po anonymním porodu (*právo na ochranu soukromí; identita; anonymita; rodiče a děti; otcovství; mateřství; adopce dětí; náhradní rodinná péče; prostor pro uvážení; francouzské právo; Evropský soud pro lidská práva; Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod*)

Juristen Zeitung

4, 21. Februar 2025

Hoffmann, Jochen

Selbstbestimmungsgesetz, dritte Option und positive Diskriminierung (str. 109-118)

Zákon o pohlavním sebeurčení, třetí varianta a pozitivní diskriminace

(pohlaví; německé právo; sebeurčení; sexualita; transsexuálové; LGBT komunita; rodiče a děti; matriky; pozitivní diskriminace)

Walter, Tonio

Richtige und falsche Beschuldigungen im Sexualstrafrecht (str. 118-123)

Pravdivá a lživá obvinění v právu sexuálních trestných činů

(německé trestní právo; sexuální delikty; křivé obvinění; trestní oznámení; obviněný)

Overkamp, Philipp

Intertemporale Gleichheitssicherung im Klimaschutzrecht (str. 123-129)

Intertemporální zajištění rovnosti v právu na ochranu klimatu

(německé ústavní právo; judikatura ústavních soudů; právo životního prostředí; ochrana ovzduší; životní prostředí; klimatické změny; klimatologie)

5, 7. März 2025

Harbarth, Stephan

Selbstbehauptung der Verfassungsgerichtsbarkeit (str. 161-167)

Sebeprosazování ústavního soudnictví

(nezávislá justice; nezávislost soudců; ústavní soud; právní dogmatika; právní teorie; ústavní stát; demokratický právní stát; militantní demokracie; evropské právo; Soudní dvůr Evropské unie)

Yang, Teng-Chieh

Zu einer neuen Konzeptualisierung der Horizontalwirkung der Grundrechte (str. 168-177)

K nové koncepci horizontálního účinku základních práv

(základní práva a svobody; horizontální působení základních práv a svobod; Spolkový ústavní soud; německé ústavní právo; judikatorní změny; soukromé právo; srovnávací právní věda; analýza)

6, 21. März 2025

Ringe, Wolf- Georg

Kuhmann, Tim

Künstliche Intelligenz und Haftung im Zivilrecht (str. 227-236)

Umělá inteligence a odpovědnost v občanském právu

(umělá inteligence; právo a internet; právo a technologie; občanské právo; občanské právo hmotné; odpovědnost za škodu; náhrada škody; zavinění; německé občanské právo)

Jung, Stefanie

Künstliche Intelligenz in der Rechtswissenschaft (str. 252-261)

Umělá inteligence v právní vědě

(umělá inteligence; právo a internet; právo a technologie; právní věda; právo a literatura; disertační práce; habilitační řízení)

7, 4. April 2025

Kokott, Juliane

Der EuGH auf dem Weg zum Verfassungsgericht? (str. 278-285)

Soudní dvůr Evropské unie na cestě k ústavnímu soudu?

(Soudní dvůr Evropské unie; evropské ústavní právo; právní stát; právní principy; Smlouva o evropské unii; sankce; členské státy EU; harmonizace práva; integrační politika; ústavní identita)

ZAHRANIČNÍ PERIODIKA

Newsletter Menschenrechte

1/2025, Jänner/Februar 2025

Fux, Jakob

Asylaberkennung aufgrund geänderter Umstände und Recht auf Familienzusammenführung (str. 3-12)

Odnětí azylu z důvodu změněných okolností a právo na sloučení rodiny

(Sýrie; azylové právo; státní příslušnost; cizinecké řízení; rakouské právo; rodinní příslušníci; přeshraniční prvek; správní orgány; správní právo procesní; Organizace spojených národů)

Bulletin analytického odboru Ústavního soudu

04/2025

Připravili (v abecedním pořadí):

Petra Fousková, Tereza Franková, Petra Havlíková, Robert Jakubíček, Jan Martínek, Lucie Matoušová, Tereza Ordeltová, Viktória A. Sutórisová, Šimon Svoboda, Jan Zahradníček

Editace: Monika Hanych, Tereza Franková

Grafika: Jan Zahradníček

Fotografie interiéru Ústavního soudu na titulní a poslední straně: © Jiřina Rittichová